

ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

на

III обикновено Народно Събрание.

(Първа сесия.)

XXX. ЗАСЪДАНИЕ, ВТОРНИКЪ 1 ФЕВРУАРИЙ 1883 ГОД.

(Начало въ 2 часа и 5 м. послѣ пладнѣ, подѣ председателството на Негово Високо-преосвященство Митрополита Симеона Варненско-Преславский).

Председателъ (звъни): Ще се чете списъка на депутатитѣ.

Секр. Шивачовъ (чете го.)

Отъ 40 души представители присѣтствуватъ 34 души и отсѣтствуватъ 6-ма; а именно: Г-да Нури Х. Салиевъ, Д-ръ Вълковичъ, Хюсеинъ Х. Ахмедовъ, Рашидъ Абдулахъ, Т. Мустафа и М-ръ Грековъ.

Председателъ: Тѣй като присѣтствуватъ повече отъ половината, Събранието е пълно и засѣданието се открива.

На дневенъ редъ имаме разгледване на прошения. Г-нъ докладчикъ на прошетърната коммисия да благоволи да докладва.

Докл. Бошняковъ: Г-да представители!

По приетото рѣшение на коммисията, ще четъ извлѣчение отъ прошенията, заедно съ рѣшението на коммисията.

(Чете): Покорно прошение отъ 10 жители Шумненци. Просителитѣ казватъ, че въ 78 год. послѣ войната при възобновлението на българското правителство, Шумненский градский съвѣтъ, безъ никаква законна причина, запретилъ работението на тѣхната воденица и направилъ распорѣждане, да се събори и съвсѣмъ порути. Съ това имъ се принесли голѣми загуби. За възобновление воденицата имъ, и за исплащанье стойността ѣ тия подали 24 прошения до разни учреждения, даже се отнасяли и до НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО; но и до сега не сж получили никакво удовлетворение; само че се съставила една коммисия, за да

оцѣни станѣлитѣ загуби. Тѣзи коммисия не е дошла до никакво заключение; а тѣзи хора страдатъ, защото препитанието на семействата имъ било отъ тѣзи воденица. Загубата възлиза на 60000 рубли. Като излагатъ всичко това, просителитѣ молятъ Народното Събрание, да ги удовлетвори за нанесенитѣ имъ загуби.

По това прошение коммисията мисли, да се проводи въ Министерството на Вѣтрѣшнитѣ Дѣла, което да испита за дѣйствиата на съставената коммисия, и по кои причини тя не е удовлетворила просителитѣ.

Марко Велевъ: Г-да, ако обърнемъ внимание на 76—78 год. въ военното врѣме, когато бѣше пострадалъ не само мусулманский народъ но и българский народъ. Но нѣма отъ кого да диримъ това. Азъ имахъ случай да изгубя 300 лири въ това врѣме; но нѣма отъ кого да ги търся. Това бѣше размирно врѣме. Ние неможемъ да удовлетворяваме такива прошения, защото тогава трѣба да даваме и на другитѣ, които сж пострадали и имъ сж зети воловетѣ, конѣтѣ и всичката имъ стока отъ черкезитѣ и башибозуцитѣ. За това азъ предлагамъ, това прошение да остане безъ послѣдствие.

Шивачовъ: Може просителитѣ да иматъ право; за това, азъ предлагамъ, да се испроводи въ Министерството на Вѣтрѣшнитѣ Дѣла, и ако то намѣри просбата справедлива, ще ги удовлетвори.

Митрополитъ Симеонъ: Азъ си позволявамъ да дамъ на Народното Събрание нѣколко свѣдения по този прѣдметъ. Защото г-нъ Велевъ каза, че ние не трѣба да обръщаме внимание на онѣзи прошения, съ които искатъ обезщетение онѣзи хора, които сж пострадали въ врѣме на войната. Азъ бѣхъ се съгласилъ напълно съ исказаното отъ г-на М. Велева мнѣние, ако работата е била така, както козва г-нъ М. Велевъ. Но воденицитѣ на тѣзи хора, които се отнасятъ до Нар. Събрание, не сж съборени въ врѣме на войната, а много по подирѣ, и именно кадѣ края на 1878 година. Причината за да се съборятъ бѣше слѣдующата: Воденицитѣ бѣхъ построени покрай вади, които земахъ вода отъ една малка рѣка, която тече посрѣдъ Шуменъ. И понеже отъ тѣзи вади се съставлявахъ въ разни мѣста локви, отъ испаренията на които се, заразяваше въздуха, и слѣдователно се пораждахъ разни болести, за това съществуящия тогава Шумненскій градскій съвѣтъ постанови, да се не пуца вода въ вадитѣ, а да се остави да тече прѣзъ матката на рѣката. Постановлението на градския съвѣтъ стана послѣдствие на докторски рапорти, ако помня добрѣ. Отъ това произлѣзе да не могатъ да работятъ воденицитѣ, и постепенно отъ само себеси да се съсипватъ.

Сега това справедливо ли е или не, остава на Нар. Събрание да се произнесе. Но ми се струва, че когато, една собственост на единъ гражданинъ се отчужди за обществена нужда, трѣба притѣжателтъ на тѣзи собственост до нѣкъдѣ да се възнагради. (Гласове: Да.) Защото, че за една извѣстна обществена нужда може да се лишаватъ хората отъ своята собственостъ, е лошо начало, и това, което е сполѣтѣло Шумненскитѣ граждани, може да сполѣти и веѣки българскій гражданинъ. За това мисля, че просбата на просителитѣ отъ Шуменъ заслужа внимание, и не трѣба да се отхвърли, както предлага г-нъ Марко Велевъ, защото, въ този случай Народното Събрание ще направи нѣщо несправедливо. Самото Шумненско общинско управление, въодушевено отъ чувството на справедливостта, иска да даде на просителитѣ, както тѣ сами казватъ въ прошения си, едно възнаграждение, отъ което просителитѣ сж недоволни. Тѣзи свѣдения бѣхъ принуденъ да дамъ, за да не би Народното Събрание увлечено отъ думитѣ на г-на Вельова, рѣшило нѣщо несправедливо.

Шивачовъ: Дѣйствително, отъ разясненията на Негово Високопреосвященство се вижда, че тѣзи хора иматъ право; защото общинското управление, като желаяло, да непуца водата, отъ която се образували локви, което вредило на здравето на града, спрѣло работаньето на тия воденици.

Азъ съмъ на мнѣние, да се испроводи това прошение въ Мин. на Вжтрѣшнитѣ Дѣла съ молба, ако свѣденията сж вѣрни, да предпише на общинското управление, или да заплати на притѣжателитѣ стойността, или притѣжателитѣ да се обрънатъ къмъ сѣдилището, за да получатъ своето възнаграждение за собствеността, която имъ се отнела несправедливо. (Гласове: Съгласни).

Д-ръ Пачевъ: Отъ разясненията, които г. докладчикъ даде по това прошение, азъ разбирамъ, че тука има единъ тѣй да кажъ, притѣжатели на на тѣзи воденици. Азъ знамъ, че тѣзи воденици принесжтъ голѣми вреди, и ако се оставятъ, както сж биле въ турско врѣме, отъ водата, която се разлива и образува голица, ще се пораждатъ болести; това неможе да се търпи. До колкото азъ разбрахъ, въпросътъ състои въ това, че градското общинско управление е направило едно оцѣнение, а притѣжателитѣ на тѣзи воденици не сж съгласни съ това оцѣнение. Сега се изисква да се намѣри едно срѣдство, чрѣзъ което да се достигне слѣдующия резултатъ: да се види оцѣнението на Шумненското градско общ. управление за отчужденитѣ имущества справедливо ли е, или пакъ цѣната, която просителитѣ искатъ е много висока и несправедлива. До колкото виждамъ, за улеснение на рѣшението на този въпросъ, трѣба да се остави на Мин. на Вжтр. Дѣла да изучи, да ли просителитѣ иматъ право или не; и щомъ иматъ право, да се предпише на Шумненското градско общинско управление, да ги удовлетвори; но ако оцѣнението на общинското управление е справедливо, ще може да се каже на просителитѣ, че нѣматъ право; слѣдователно, до дѣто не се види оцѣнението, Нар. Събрание неможе да се произнесе; затова да се остави на г. Министра за по нататашно негово распорѣждане.

Предсѣдателъ: Съгласно ли е Нар. Събрание съ мнѣнието на комисията? (Гласове: Съгласно). Който не е съгласенъ, да си дигне ржката. (Никой не дига).

Докл. Бошняковъ: Промение отъ Саликъ Аджровъ. Жителъ отъ село Блѣничево, Луковичка околия, Плѣвненско окръжие.

Просителтъ се жалува, че въ военний наборъ му зели единичний за въ работа синъ Х. Саликовъ, който обдържа семейството му, което състои отъ 5 души; а самъ той е на 70 год. Той прилага още много други работи, и моли Нар. Събрание, да се распореди за уволнението на неговия синъ, за да подгрѣя дома му и семейството му. Това прошение се отнася до Военния Министръ, и комисията мисли, да помолимъ г. Генерала, да удовлетвори просителя, ако е възможно.

Шивачовъ : До колкото разбирамъ отъ прошенieto, лицето, което е зето въ военния наборъ, е единичния способенъ синъ на неспособенъ баща. На основание на закона подобенъ синъ се освобождава. Остава на Военното Министерство, да изследва просбата, и за послѣдствието да яви на Нар. Събрание.

Военный Министръ : (Преводъ отъ руски.) Законътъ, за когото говори г. Шивачовъ, е съвършено справедливъ; но има друга статия въ този законъ, която казва, че въ случай на нужда земаатъ се и тия, които иматъ право по семейни причини. По това прошение не можъ сега да кажъ, до колко е справедливо; за това, нека да се препрати въ Министерството, и отъ съществуващата преписка ще направя справка.

Председателъ : Съгласно ли е Нар. Събрание, да се испрати въ Военното Министерство? (Гласове: съгласно). Който не е съгласенъ, да си дигне ръката. (Никой не дига).

Шивачовъ : Азъ желая да се прибави: и за резултата г. Министръ да благоволи да съобщи на Нар. Събрание.

Докл. Бошняковъ : Прогшение отъ Константина Кръстникова, бивший врачъ на Ловчанский окръгъ.

Просителътъ явява, че 1872 год. е билъ врачъ въ региментътъ Румънскій; послѣ е билъ съ амбуланца въ Червения Кръсть; подиръ излага още кждѣ е служилъ и прибавя, че въ подирно врѣме е билъ лѣкаръ въ Ловчанский окръгъ. Просителътъ се оплаква, че не му даватъ служба, защото билъ безъ диплома, когато въ България има мнозина безъ дипломи, на които Медицинскій Съвѣтъ е далъ служби. Той моли Нар. Събрание, да му се даде и нему служба, както и на другитѣ доктори безъ диплома.

Комисията е на мвѣние, да се проводи прошенieto въ Медицинскій Съвѣтъ съ молба, да удовлетвори просителя, ако той заслужава да бжде като врачъ въ България.

Шивачовъ : Азъ ми се вижда чудно, какъ комисията е рѣшила да се прати въ Медицинскій Съвѣтъ. Нар. Събрание познава само Мин. на Вжтр. Дѣла, а отъ тамъ може да се прати въ Медиц. Съвѣтъ.

Докл. Бошняковъ : Комисията е мислила, че има тука Медицинскій Съвѣтъ; а може да се испрати чрѣзъ Министерството на Вжтр. Дѣла.

Д-ръ Цачевъ : Г-да представители! Отъ прошенieto, което е подадено тука отъ единъ Д-ръ, азъ виждамъ, че има нѣколко въпроси, които трѣба да се изяснятъ. Самъ този Докторъ казва, че нѣма документи, за да може да практикува въ Княжеството. Че той е билъ дѣйствително въ служба, азъ знаа, че той бѣше назначенъ въ Ловченския окръгъ за да лѣкува сифилистическата болѣсть, която тамъ бѣше се

появила, като специалистъ по тѣзи частъ. До колкото азъ знаа, Медицинскій Съвѣтъ има законъ, споредъ които просбата на този Д-ръ не може да бжде удовлетворена, защото нѣма диплома. Въ закона е казано, че всѣки единъ, който желае да практикува въ Княжеството, трѣба да има диплома, че той е свършилъ медицинскитѣ науки. Въ прошенieto се казва, че имало и други доктори, които нѣмали нужнитѣ документи съобразно съ закона, то ще моля г. М-ра на Вжтр. Дѣла, да изиска дипломитѣ на тѣзи г-да и да види, истина ли е това или не, и да се исключатъ тия, които нѣматъ дипломи; защото, щомъ съществува въ една страна законъ, ако не се приспособява за всички, не ще има сила, и не може да се очаква нищо добро отъ него. Върху това искахъ да привлечъ вниманието на г. М-ра на Вжтр. Дѣла, за което не се съмнѣвамъ, че ще направи зависящото отъ него распореждане, за да се исключатъ именно такива доктори, които сж безъ диплома.

Докладчикъ : Тука има една забѣлжка отъ просителя, но не е указано, и той може би самъ незнае, да ли тия лица иматъ дипломи или нѣматъ. Има 7 лица, които е почеркнжлъ въ прошенieto си, и въ които се съмнѣва да иматъ дипломи. (Чете списъка). Азъ мисля, да се испроводи въ Минист. на Вжтрѣшнитѣ Дѣла и да се испита.

М-ръ Генер. Соболевъ : (Преводъ отъ руски) Този списъкъ на докторитѣ е отъ 79 год., когато още не бѣхж издадени медицинскитѣ правила, и тия лица, които сж почеркнжти въ списъка, вече непрактикуватъ, на всички е отказано. Азъ мисля, да се испроводи това прошение въ Министерството на Вжтрѣшнитѣ Дѣла и азъ ще испитамъ работата добръ и ще направя потребното. (Гласове: съгласни).

Аневъ : Отъ думата на просителя се вижда, че той е постъпилъ на служба въ врѣме на войната, но Нар. Събрание трѣба да знае, че по врѣмето на войната се е позволявало да служатъ и такива хора, които сж стояли само една година въ курсъ. Но ние гдѣто сме тукъ, всички доста добръ познаваме, кои заслужаватъ да се нарѣкжтъ доктори и кои не. Има практиканти, които могатъ да помогнатъ само въ нужда, и въ извънредни случаи тѣмъ се позволява да стѣпятъ въ служба. За туй и медицинскій съвѣтъ имъ е позволилъ тогава наистина да практикуватъ; но въ допълнение на думитѣ на г-на Д-ра Цачева ще кажа, че просбата не може да бжде удовлетворена, и да се обърне вниманието на М-ството на Вжтрѣшнитѣ дѣла, щото за напредъ строго да пази, да не наслудатъ въ България такива шарлатани, които нѣматъ никаква диплома и особенно такива, които въ послѣдне врѣме сж наченали да погълватъ България,

отъ Цариградскій медицинскій факултетъ, отъ които познавамъ нѣколко тѣхъ нарѣчени доктори, които сж учили и практикували анатомията на овчи кадаври; защото на такива е било позволено да служатъ само въ врѣмето на войната, и въ турскитѣ войски.

Шивачовъ: И азъ именно ще говоря върху единъ докторъ, когото познавамъ, въ Кюстендилъ, нѣкой си на име Добреско. (Веселостъ). Той бѣше единъ отъ такивато личности, които ни хаберъ нѣма отъ докторство, а мѣжду това човѣкъ съ най безпиривственний характеръ, който постоянно пиеше, и когато ходѣше по пжтищата, всѣки го познаваше, че е пиянъ. Видѣлъ съмъ лично всичко това. Не знамъ въ кой факултетъ е той свършилъ, та му записали «*bon pour orient*»; на кое основание, незнамъ.

Д-ръ Цачевъ: Много пжти съмъ чувалъ, г-нъ Аневъ да казва на други хора, че не разбира отъ докторлъкъ, а разбира отъ финанциялни въпроси. При всичко това днесъ виждамъ, че той се занимава съ въпросъ, който не е негова специалностъ. Г-нъ Аневъ казва, че Цариградскитѣ доктори, които сж свършили тамъ медицинскій факултетъ не струватъ; но азъ ще му представя такива доктори, които сж свършили въ училището, когато се преподаваше на френски езикъ, и които не сж учили анатомията, както казва г-нъ Аневъ, на «овчи кадаври». (Смѣхъ). Азъ ще кажа на г-на Анева, че репутацията на тѣзи доктори, които сж свършили своята наука въ Цариградскій медицинскій факултетъ, е позната въ цѣла България, и азъ незнамъ, кои минаватъ по-вече за шарлатани, да ли онѣзи които познава народа или онѣзи, които дохождатъ изъ странство. Азъ съмъ ималъ честта да практикувамъ по цѣла България и на всѣкъждъ като докторъ: не само въ София, но и въ Шуменъ, и никждъ не съмъ минавалъ за шарлатанинъ, както г-нъ Аневъ иска да каже. И не можемъ да се произнасяме така за хора, които сж сѣдѣли 10 год. на банкитѣ, за да спечелятъ една титла, която ни Князь, нито Царь не може да имъ отнеме. А ако г-нъ Аневъ желяе, щото докторскитѣ служби въ България да се даватъ съ испити, то азъ не съмъ противенъ. И сжщия Цариградскій докторъ бѣше, който предложи въ медиц. сѣвѣтъ, щото онзи, който иска да практикува въ Княжеството, трѣбва да положи испитъ, колоквиумъ, но инспектора на медиц. сѣвѣтъ го отхвърли, и за туй сега България се наводнява съ шарлатани.

Шивачовъ: Г-нъ Цачевъ, види се, не е разбралъ думитѣ на г-на Анева. Азъ знамъ, че въ врѣмето на войната издавали сж се на такива хора дипломи, които едвамъ първий курсъ не сж минали. Това сж правила, защото е било абнор-

мално положение, защото Турция имаше нужда отъ доктори за въ войната, а пакъ готови за да ги употребѣи нѣмаше. Г-нъ Аневъ не каза за ония, които сж свършили въ врѣмето, когато се е преподавало отъ французски професори и когато се е учило само на французски езикъ. Тукъ се говори за тия доктори, които сж помучвали въ врѣмето на войната дипломи.

Аневъ: Азъ съжالياвамъ, че моя събратъ г-нъ Д-ръ Цачевъ ме е разбралъ съвсемъ наопаки. Азъ нѣмамъ претенции да му зема титлата, която той е спечелилъ съ 10 годишенъ трудъ. Не можъ да му зема това, което не можъ да му дамъ; както казалъ Диогенъ на Александръ Македонски, когато му зашулилъ слѣнцето. Тукъ бѣше думата за ония доктори, които свършили слѣдъ като сж захванали да учатъ на турски езикъ. Азъ пакъ ще кажа, както и по напредъ, че има такива доктори шарлатани, които сж излѣзли въ това врѣме, а не говоря за тия доктори, които сж свършили въ врѣмето, когато сж преподавали французски професори, и които си иматъ дипломи, сир. които сж свършили тогава, когато на французски езикъ се преподаваше отъ французѣи съ извѣстенъ авторитетъ. Дипломитѣ на тия лица сж припознати и отъ другитѣ факултети, а когато се измѣни преподаването отъ френски на турски езикъ, тогава именно се учеше патологическата анатомия на овчи кадаври. Това е, което искахъ да кажа на г-на Д-ра Цачева за обяснение. За това моля го, да си земе думитѣ назадъ, съ които нѣмаше право да ме нападне. Азъ не искахъ да кажа, че той е шарлатанинъ, но само говорихъ за онѣзи доктори, които дѣйствително сж учили на овчи кадаври.

М-ръ Генералъ Соболевъ: Я хочу въразить г-ну Д-ру Цачеву на замѣчаніе его о томъ, что изъ Цариградской школы въ Болгарію не постунали шарлатаны, а таковыми Болгарія наводнена изъ другихъ мѣсти. Г-да! Я знаю, что въ послѣднее время покрайней мѣрѣ въ послѣдніе 7—8 мѣс., то есть за то время какъ я здѣсь, доктора почти всѣ болши изъ воспитаниковъ Русскихъ медицинскихъ факултетовъ. И я могу доказать, что болгарскіе доктори, и при томъ лучшіе изъ нихъ, кончили курсъ русскихъ университетовъ, както г-нъ Д-ръ Молловъ, Брадель, и др. Не желая судить о значеніи Цариградскаго факултета, я опровергаю слово г-на Д-ра Цачева о томъ, что въ послѣднее время Болгарское Княжество наводнилось докторами — шарлатанами.

Шивачовъ: Азъ искамъ да въразя на г-на Д-ра Цачева, че не само тѣзи, които сж свършили въ Царигр. факултетъ сж достойни доктори. Азъ ще му кажа, че единъ, който и да е докторъ, да бжде свършилъ, било въ Цариградъ, било

въ Парижъ, било въ Россия, ако той не продължава да практикува, и ако нѣма желание, става неспособенъ докторъ. И той не може да бѣде никакъ полезенъ.

Д-ръ Цачевъ: Азъ се намирамъ принуденъ да отговоря на г-на М-ра на Вжтр. Дѣла, и да му кажа, че той, види се, не ме е разбралъ. Азъ го моля, да не ми навожда въ очи Рускитѣ въспитаници. Ако нѣкои има да почита Русситѣ, то съмъ азъ и заявявамъ въ Нар. Събрание официално това. Но г-нъ М-ръ на Вжтр. Дѣла не ме е разбралъ. Тукъ не е думата само за докторитѣ отъ Рускитѣ факултети, но азъ казвамъ въобще за другитѣ доктори, които сж свършили по другитѣ мѣста, както отъ Виенскій факултетъ и др. Ако въ България дохождаха само Русски доктори, тогава г-нъ М-ръ бѣше въ правото си, и ако съмъ казалъ тогава за тѣхъ, нѣмаше друго освѣнъ да се извиня. Но тукъ идватъ доктори и отъ Америка и отъ Гърция и пр. Ако г-нъ Министеръ желае, азъ можъ да му представя точенъ списъкъ, отъ какъто съмъ постѣпилъ въ управлението медицинско, и той ще види, че $\frac{1}{5}$ частъ сж Русски доктори, които занимаватъ служба въ България, а другитѣ $\frac{4}{5}$ сж отъ разни други медицински факултети.

Марко Велевъ: Азъ ще ви кажъ г-да, че не съмъ познатъ съ доктория, но ще ви кажъ, че земледѣлеца не може да е докторъ, като незнае докторство и доктора не може да е земледѣлецъ. (Веселостъ). За това не трѣбва да се продължава. (Гласове: съгласно!) Въпроса да се остави както го е приела комисията, да се проводи въ М-вото на Вжтр. Дѣла, и не трѣбва да се дига въпросъ и да губимъ врѣме.

Аневъ: Въ допълнение на думитѣ на г-на Цачева, койтъ каза по-напредъ, че азъ съмъ билъ компетентенъ само по финансовитѣ въпроси, азъ можъ да го увѣржъ, че и въ много други отношения имамъ малко понятия, и всѣки депутатъ е длъженъ, което незнае, да попита, и да изучи нѣкои нѣща. Слѣдователно можъ да възрази, че въ това отношение малко понятие можъ да имамъ, а не както той каза. По-напредъ стана дума за тия доктори, които сж свършили въ тѣй нарѣчений Цариградски факултетъ, който се раздѣля на 2, 3 периода и въ нѣкои отъ тѣхъ правила сж тогава опити на овчи кадаври, по причина че Турското правителство не можеше да допусне отъ фанатизмътъ си, нѣщо което е противно на тѣхното религиозно чувство, т. е. да се учи анатомия на човѣшки кадаври, а не овчи. За това го казахъ а не, че искахъ да се посмѣя на тѣзи доктори, които сж свършили въ тѣзи медицински факултети Тия доктори сж почти като ония, които излѣзвахъ едно врѣме отъ Букурещкитѣ нареченъ факултетъ (а то бѣше фелшерска школа) и послѣ отивахъ

да слѣдватъ науката си въ другъ нѣкой Европейски факултетъ, отъ дѣто и получавали дипломи за докторъ. Въ онова врѣме въ Букурещъ бѣше сжщо тѣй непълно, но сега вече тамъ има пълненъ факултетъ; и ония доктори, които излизаха до понапрѣдъ отъ Влашкий факултетъ, сирѣчь фелдшерската школа, докождахъ и практикувахъ, защото имаше голѣма нужда отъ доктори, негдѣ приличаха се пакъ на тѣй нареченитѣ «билери», и когото лѣкуваха — Богъ да го прости! На г. М-ра на Вжтр. Дѣла ще възрази, че отъ тия доктори, които сж свършили въ Россия, има малцина, които сж получили докторатъ, защото, когато се нарича човѣкъ докторъ, той трѣбва да е положилъ докторатъ, а не да бѣде докторантъ, или магистръ на хирургията само.

Шивачовъ: Когато ще говоримъ върху Медицинскій съвѣтъ, тогава ще кажа нѣколко думи за ония доктори, които сж шарлатани и които получаватъ напразно пари. Сега въпроса е другъ и азъ предлагамъ, да се испроводи това прошение въ М-вото на Вжтр. Дѣла, и ако то намѣри за добръ, да удовлетвори просителя.

Предсѣдателъ: Съгласно ли е Нар. Събрание, да се прати това прошение въ М-вото на Вжтр. Дѣла? (Гласове: Съгласно). Които не е съгласенъ, да си дигне ржката. (Никой не дига).

Бошняковъ: Промение отъ жителъ на г. Разградъ Стоянъ Илиевъ. Просителя казва, че синъ му Никола се намѣрва въ III-ий класъ на Софийската класическа гимназия и по причина на неговата бѣдностъ, Мин. на Просвѣщенieto му отетѣпилъ една помощ отъ 62 л.. Но сега отъ новата бюджетна год. тѣзи помощъ щѣла да му се прекрати. Понеже той самъ не е въ състояние да го поддържа, то моли Нар. Събрание, да благоволи и му отпустне и за напредъ тая помощъ.

Комисията е на мнѣние, да се испроводи това прошение въ Мин. на Просвѣщенieto съ молба, да удовлетвори просителя, ако е законно.

Предсѣдателъ: Приема ли Нар. Събрание мнѣнието на комисията? (Гласове: приема). Който не приема, да си дигне ржката. (Никой не дига).

Докл. Бошняковъ: Промение отъ жителитѣ на Голѣма Бресница, Малка Бресница и Бѣсничевъ въ Плѣвненскій окръгъ. Просителитѣ прилагатъ 3 изпълнителни листове, съ които сж осждени за нарушение на табачния уставъ, за да платятъ една сума отъ 9391 лева, по причина, че сж били укрили тютюна.

Въ прошение заявяватъ за това уквивание, само че мировий сѣдия ги осждилъ. Прилагатъ една таблица, кои за

колко е осжденъ. Той се вижда, че единъ за $1\frac{1}{2}$ ока тютюнъ се глоби съ 149 лева; другъ за 1 ока съ 121 лева, тѣй че има несъразмѣрности. Вижда се отъ прошеннето, че сж люди бѣдни, и на брой сж около 50 души.

Комисията е на мнѣние, като има изпълнителни листове, като се земе съгласието на г-на министра, да се моли Нар. Събрание, щото само глоба да се отмѣни, а оная сума, която е за акциза и за бандеролното право, да се заплати.

Молла Юсуфъ: Тѣзи хора сж бютюнъ бютюне сиромаси. Тѣзи хора сж скрили нѣкоя ока тютюнъ, колкото за потреба, и за това имъ се налага глоба. Въ Вресница сж Българе, и ако имъ се зематъ тѣзи пари, ще ги съсишимъ бютюнъ бютюне. И турцитѣ, и на тѣхъ е станало така; и тѣзи челоуѣци като искаратъ 10 ока тютюнъ, даватъ си ондалъкъ; нъ гдѣто е намѣрилъ една ока или двѣ оки на полето, и за тѣхъ имъ зематъ джеза. Хората не знаели, какъ ще стане работата. И ако ще имъ земемъ тѣзи пари: то бютюнъ бютюне ще ги батардисаме, кжщитѣ имъ трѣбва да продадемъ. Добрѣ е, да се опростятъ тѣзи хора съвсѣмъ.

М-ръ Начовичъ: Тѣзи хора сж биле осждени на основание сжществуващитѣ закони, въ които изрично се казва на каква глоба подлѣжатъ виновнитѣ. Може би за тѣхъ това наказание е твърдѣ тѣжко по причина на сиромашеството имъ; но ний трѣба да глѣдаме, да се съблюдава закона, защото ако не се съблюдава, ще имаме още по-големо затруднение отъ колкото сега. Сега даже въ всѣкий окръгъ има по 200—300 процеси по нарушение на табачния и питейния устаи, и какво ще бжде, ако закона не се съблюдава съ нужната строгостъ. Понеже Молла Юсуфъ казва, че тѣзи хора сж сиромаси, и че той ги познава, Народното Събрание може да рѣши, да имъ се опрости една частъ отъ наказанието, и именно 5 лири на оката глоба, и да остане да платятъ двойний акцизъ и двойното бандеролно право, което не е толкосъ тежко. (Съгласно).

Шивачовъ: Както се види отъ думитѣ на г-на докладчика и на Молла Юсуфа, тѣзи хора не че нежелаятъ да се изпълни наказанието; нъ въпросътъ е, че тѣзи хора сж бѣдни и молятъ милостта на Народното Събрание, да се опростятъ отъ глобата, за да не ставаме причина да се опропагатъ имуществата имъ и да си продаждатъ воловетѣ и кравитѣ и др. Азъ незная, дали г-нъ докладчикъ има особенни свѣдения отъ селото; нъ ако сж дѣйствително бѣдни, то да имъ се опрости глобата, която е предвидена въ закона за мюрурие, а акциза, които е 60 стотинки на оката, и бандеролното право, да платятъ само за послѣднето ка-

чество, защото тѣхний тютюнъ не е толкосъ добъръ. Споредъ закона, колкото помни: тѣзи лица, които сж направили престѣпление по табачний уставъ, се наказватъ съ двойно бандеролно право и акцизъ, и освѣнъ това съ особена глоба. (Единъ гласъ: Сто лева на оката). Ако Народното Събрание желае да имъ опрости: то споредъ неото мнѣние да имъ се опрости глобата, и да платятъ само акциза споредъ закона и бандеролното право за тютюнъ отъ неото качество, понеже тѣ сж осждени да плащатъ бандеролното право по първо качество. Ако Народното Събрание намѣрва за възможно да направи това снисхождение: то азъ моля и отъ моя страна да имъ се опрости.

М-ръ Начовичъ: И мене е тѣжко, когато хората се наказватъ; а азъ ще съмъ първия да желая да нѣмаше случаи да говоримъ за такива въпроси, по свѣта е такъвъ, щото безъ вини и безъ наказания не е възможно да бжде. Народното Събрание е длѣжно, да настоява за строгото изпълнение на законътъ. Ако виновнитѣ останжтъ ненаказани, или ако се наказжтъ съ нѣкоя смѣшна глоба, тѣ утрѣ пакъ повторжтъ беззаконието си. Освѣнъ това, голѣмата снисходителность на Събранието къмъ виновнитѣ може да възбуди и въ други хора желание, да правятъ подобни нарушения на закона, съ надѣжда, че Народното Събрание въ идущата си сессия, ще ги опрости. Азъ повтарямъ, че ако се изисква двойно бандеролно право и акцизъ, то не е толкосъ тѣжко, и осжденитѣ ще могатъ да го заплатятъ. (Съгласно).

Шивачовъ: Азъ мисля, (Гласове: исчерпано е), че Народното Събрание, като постановява да се опрости извѣстно количество отъ глобата и като имъ се земе бандеролно право и акцизъ отъ неото качество: то не значи още, че съ това Народното Събрание ще дава поводъ, да не се изпълнява закона, а на опаки: тукъ Народното Събрание намѣрва такова обстоятелство, че иска да помогне на тѣзи, които дохождатъ да го молятъ, за да имъ се опрости една тѣжка глоба, едно тѣжко наказание, което можло би да ги съсиши. При това закона пакъ се изпълнява, и Народното Събрание всѣкога го почита. Ако благоволи да ги помилва: то зависи отъ Народното Събрание.

Предсѣдателъ: Както чухте г-да, има двѣ мнѣния по поводъ на това прошение, което даватъ селенитѣ, отъ двѣте Плъвенски села. Мнѣнието на комисията, както ми се струва, поддържано отъ г-на Министра на Финанситѣ, и то е, да се опрости на тѣзи хора глобата, която слѣдваше да се земе отъ тѣхъ, съгласно съ закона за тютюна, нъ акциза и бандеролното право да имъ се земе съгласно съ закона. Г-нъ Шивачовъ се съгласява тоже да имъ се опрости глобата,

нъ бандеролното право и акциза да се земе като отъ тютюнъ отъ пето качество. Ще туря мнѣнието на г-на докладчика на гласуване. И слѣдъ него ще дойде, ако се не приеме, на гласуване предложението на г-на Шивачова. Който не приема мнѣнието на прошетарната комисия по прошенето на селянитѣ отъ двѣте Плѣвенски села, да си дигне ржката. (Единъ дига). Значи Народното Събрание приема мнѣнието на комисията, и слѣдователно предложението на г-на Шивачова пада.

Докладчикъ: Въ такъвъ случай ще се проводи настоящето прошение до Министерството на Финанситѣ, да се земе онова, което слѣдва, а глобата да се опрости.

Прохшение отъ кметовѣтъ на Троянската околия, подписано и подпечатано съ 12 общински печата, които като явяватъ, че споредъ териториялното раздѣление, тѣ сж присъединени къмъ Севлиево окръгъ. Макаръ, че околийски центръ Троянъ е близкъ, то тѣ сж принудени да отиватъ 9 часа далечъ до Севлиево по правителствени работи. Просятъ, да се учреди едно околийско ковчежничество въ Троянъ, дѣто населението да внася пари по-близко. Въ прошенето казватъ, че за пѣтътъ за Севлиево нѣма ни мостове ни шосета, и че имало разни спънки, които се случаватъ въ онѣзи балкански страни. Комисията мисли, ако Народното Събрание приеме, да се учреди едно ковчежничество въ Троянъ, да се проводи това прошение въ Министерството на Финанситѣ за изучаване, какви сумми би биле потребни за едно малко ковчежничество, и при гласуване на бюджета да се земе подъ внимание.

Шивачовъ: До колкото азъ имамъ случай да прочетъ бюджета по Министерството на Финанситѣ, азъ видѣхъ, че на много мѣста, които сж въ сжщото положение като Троянската околия, иматъ казначейство, напр. Самоковъ, който е 45 километра отъ София, както е и другъ градъ Елена. Троянъ по своето положение заслужва да има казначейство тамъ. До колкото азъ знамъ найдалечнитѣ села отъ край на Вългария иматъ до градътъ Севлиево 12—14 часа, тъй щото ако нѣкои жители не сж длъжни въ разстояние 9 или 10 часа да отиватъ въ окръжнитѣ градове да носятъ пари, то и жителитѣ въ Троянъ сж въ сжщото положение; и за това справедливостта го изисква, да стане казначейство въ Троянъ. Освѣнъ това между Троянъ и Севлиево нѣма добри шосета. А ако искатъ да върватъ по шосето, то трѣбва да минатъ презъ Ловечъ, а тогава имъ трѣбва най-малко 16 часа, за да дойдатъ отъ центра на окръга въ Севлиево; нъ има още по-далечни села, които сж на край околията. Азъ мисля, че щомъ въ разстояние на 16

часа нѣма казначейство, то и г-нъ Министръ на Финанситѣ ще се съгласи, да стане едно казначейство тамъ и да се по-моли комисията, да опредѣли нужната сума въ бюджета. Разбира се, то ще бѣде отъ третий разрѣдъ околийско казначейство. Да представямъ други фактове, азъ мисля, че нѣма нужда, и намирамъ го за излишно, понеже вѣрвамъ, че и г-нъ Министръ ще се съгласи; а ако не, тогава ще представя други доводи.

Юрданъ Шишковъ: Азъ напълно би се съгласилъ съ мнѣнието на г-на Шивачова, ако населението самичко носеше паритѣ въ казначейството; нъ понеже има кметове, които ги носятъ, и тѣ отиватъ 1 или 2 пѣти въ годината: то азъ мисля, че прошенето трѣбва да остане безъ послѣдствие за таково нѣщо.

Шивачовъ: Азъ нѣма да говоря противъ онова, което каза г-нъ Шишковъ, че населението не занасяло паритѣ въ ковчежничеството, а кметовѣтъ; нъ ще кажа, че ако Народното Събрание не постанови, да има въ Троянъ ковчежничество: то бѣдете увѣрени, че много други ковчежничества, на пр. въ Берковица и др. трѣба да се унищожатъ. Ако може единъ жителъ въ Троянската околия да отива 16 часа за въ градътъ, то защо да не отива отъ Берковица, която има отъ София само 12 часа разстояние. Тогава да закриемъ всичкитѣ околийски казначейства, за да правимъ икономия. Въ това съмъ съгласенъ. Нъ понеже въ други мѣста, които сж по-близки до центра на окръга, има околийски ковчежничества; то е несправедливо да нѣма въ Троянъ. Азъ мисля, че Народното Събрание ще се съгласи съ моето мнѣние.

Манафовъ: Азъ ще кажа на г-на Шишкова, че макаръ населението да не отива само да носи пари, а кметовѣтъ: то той трѣбва да знае, че общинитѣ, които сж въ Троянско 12 или 14 часа, сж принудени да плащатъ двойно и тройно на своитѣ кметове; защото тѣ трѣбва да ходятъ 9 или 10 ч. да носятъ паритѣ въ казначейството. За това, за да се избави населението отъ тия по-големъ плати на кметовѣтъ, а тъй сжщо и да се улесни мѣстната търговия, понеже като има казначейство има бандероли, гербови марки и пощенски марки, които се тамъ продаватъ, за това поддържамъ мнѣнието на г-на Шивачова, и моля да приеме Народното Събрание, щото въ Троянъ да се отвори казначейство, за да може Троянското население подобръ да се развие.

Шивачовъ: Има едно да раскажъ на г-на Шишкова, понеже не се съмнѣвамъ на справедливостта на Народното Събрание, че ще приеме да се учреди казначейство въ Троянъ. (Глаховъ: не се приема). Имаме напр. казначейство въ Ловечъ, което е 6 часа далечъ отъ Плѣвенъ, както и отъ

Севлиево, и въ тритѣ градове има казначейства. Тогава въ Ловечъ, не трѣбвало би да има казначейство. Има тукъ Радомиръ, които е само 6 часа далечъ отъ София, когато отъ Троянъ до Севлиево има 16 часа; а тъй сжщо Дупница е отъ Бюстендилъ само 6—7 часа отдалечена, а 9 часа отъ София. Слѣдователно не трѣбвало би въ Дупница да има казначейство, споредъ теорията на г-на Шишкова. Понеже има 14 окръга, трѣбвало да има 14 окръжни сѣдилища и 14 ковчежничества; нѣ понеже е прието въобще за улеснение на населението, да има въ всѣкой околийскій градъ дѣто разстоянието е по-голъмо и пѣтищата спиратъ сношенията съ окръжнитѣ градове, да има по едно ковчежничество, то азъ настоявамъ да има и въ Троянъ ковчежничество.

Шишковъ: Азъ не се съгласявамъ съ г-на Манафова и Шивачова. Г-нъ Манафовъ каза, че населението плаща двойно и тройно пари. Ако ще има и въ Троянъ ковчежничество, то пакъ ще се плаща на кметовѣтъ, и нѣма да се освободи населението отъ това. Азъ съмъ на мнѣние, да остане прошенето безъ послѣдствие; защото, ако се позволи за Троянъ, трѣбва да се позволи и за Кутловица, Вучитрънъ и на други мѣста да има ковчежничество.

Шивачовъ: Твърдѣ чудно ми се види онова, което казва г-нъ Шишковъ. Вѣроятно, че той ме е криво разбралъ. (Гласове: исчерпано е). Щомъ признаемъ това, че не трѣбва да има въ Троянъ ковчежничество, то азъ съмъ увѣренъ че нѣма потреба и и за другитѣ окол. казначейства. Нар. Събрание трѣбва да има предъ видъ, че ако не се съгласи; че има потреба за едно ковчежничество въ Троянъ: то слѣдователно нѣма такава потреба и въ другитѣ околийски градове. Въ прочемъ бюджета ще го рѣши и нѣма нужда повече да говоря сега.

Манафовъ: Азъ ще кажа на г-на Шишкова, че не ме е разбралъ. Друго нѣщо е да се плати на кмета да ходи до Троянъ, а друго нѣщо е да ходи на Севлиево. Разницата е твърдѣ голѣма; на кметовѣтъ се плаща по 1000 до 1500 гроша. Ако иде въ Севлиево: то му трѣбва единъ день за отиване, вторий день ще си свърши работата, и третий день ще се върне. Тѣзи сж тритѣ дни, които той губи. Ако бѣше въ Троянъ, то ще иде сутренъта да предаде паритѣ и на вечеръта ще се върне. За Севлиево му трѣбватъ кола, а въ Троянъ може да иде съ конь и съ 5 гроша на деня. За това населението ще се принуди, да плаща на кметовѣтъ не 4—500 гр. но 4—5000, а на 14 кмета, ако зематъ по 1500, дохожда 21.000 гр. Инакъ по 4—5000 правятъ 50—60.000, а населението плаща за свое улеснение; и за

туй да се открие ковчежничеството въ Троянъ. (Гласове: неможе! Други: исчерпано е!)

Д-ръ Цачевъ: Отъ нѣколко време слушамъ тукъ да се говори, че кметовѣтъ имали голѣмо затруднение да събиратъ даяжди, така щото искатъ да се отвори въ всѣка околия правителствено казначейство и да се обременява бюджета и пр. Но правителството на НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО ще ви представи единъ законъ, законъ за бирницитѣ, който освобождава кметовѣтъ отъ събиране пари. Щомъ приемемъ този законъ, тогава нуждата отъ такива казначейства сама по себе си пада, а и другитѣ околийски казначейства може би не ще бѣдѣтъ нуждни.

Шишковъ: Азъ ще моля г. Шивачова и г. Манафова, да си оттеглятъ предложението, защото ми се вижда, че не е нужда това нѣщо, и не трѣбва да ставатъ по-дълги дебати по този въпросъ. (Гласове: исчерпано е!)

Шивачовъ: Господа! (Гласове: исчерпано е!) Нека бѣде споредъ г-на Цачева. Азъ съмъ увѣренъ, че въпроса е исчерпенъ; нѣ трѣбва да отговоря на г-на Цачева, че то можеше да е тъй, ако бѣше приетъ закона за бирницитѣ. (Гласове: ще се приеме). Слѣдъ приеманieto закона за бирницитѣ, тогава ще бѣде другъ въпросъ. За сега Народното Събрание намѣрва за нужно да има казначейство. Когато ще има закона за бирницитѣ, тогава ще бѣде общо за всичкитѣ; нѣ сега има налѣжяща нужда за едно казначейство въ Троянъ, и азъ настоявамъ да се приеме. Г-нъ Шишковъ твърдѣ малко е вникналъ въ въпроса. Желателно би било, да чуемъ мнѣнието и на г. Министра на Финанситѣ.

Министръ Начевичъ: Този въпросъ ще се подигне волею и неволею и при разгледването на бюджета. За това на мѣсто да губимъ сега врѣмето си, по-добрѣ ще е, да оставимъ тоя въпросъ да се рѣши, когато дойде реда да се рѣшаватъ разносцитѣ на всички казначейства. (Съгласно).

Предсѣдатель: Тукъ има нѣколко мнѣния, които се подигнаха отъ прочитане прошенето, което даватъ нѣколко общински кметове отъ Троянската околия. Първото мнѣние се поддържа отъ г-на Шивачова и Манафова, споредъ което трѣба да се удовлетвори просителитѣ, а мнѣнието на г-на Шишкова е, да остане безъ послѣдствие прошенето. Желателно е, да се знае и мнѣнието г-на докладчика на прошетарната коммисия, за да се съобщи на Народното Събрание.

Докладчикъ: Коммисията мисли, да се направи въ Троянъ казначейство, ако се съгласи г. Министръ на Финанситѣ на това, и да се отпусне нуждната сума за напращане ковчежничеството.

Председателъ: Ще туря на гласуване и третѣ мнѣния, които съществуватъ. Мнѣнието на г-на докладчика на прошетарната комисия е, че прошеніето трѣбва да се препрати до Министерството на Финанситѣ: ако то е съгласно, да се отвори тамъ казначейство, и ако Народ. Събрание приема това. Мнѣнието на г-на Шивачова и на Манафова е, непремѣнно Народното Събрание да рѣши, да се открие тамъ казначейство, а г. Шишковъ, желае прошеніето да остане безъ послѣдствие. Ще туря на гласуване най напредъ мнението на прошетарната комисия, и въ случай, че Събрание не приеме мнѣнието, на прошетарната комисия: то ми се струва, че и мнѣнието което поддържаха г-да Шивачовъ и Манафовъ, пада.

Шивачовъ: Азъ си отглаголювамъ своето предложение, като се присъединявамъ къмъ мнѣнието на комисията.

Манафовъ: Азъ казахъ, че ако министра се съгласява, и то като познава нуждата на тамошното население, тогава да се отвори казначейството. Между моето мнѣние и мнѣнието на комисията нѣма никаква разлика: то е сѣщото.

Председателъ: Колкото помня, г. Министръ на Финанситѣ не се е изразилъ категорически, че е съгласенъ да се открие казначейство въ Троянъ. (Гласове: да се тури на вотирание). Ще се тури подъ гласуване мнѣнието на комисията, съ което сж съгласни г-да Шивачовъ и Манафовъ. Който не приема мнѣнието на комисията по прошеніето, което дадохъ общинскитѣ кметове отъ Троянската околия, да си дигне ржката. (Вишегласие). Значи, че Народното Събрание не приема мнѣнието на комисията, и не се съгласява да се отвори казначейство въ Троянъ, и прошеніето трѣбва да остане безъ послѣдствие.

Докладчикъ: Прошение отъ ученика Василъ Вълчовъ отъ село Влайцевца, Габровска околия. Приложено е свидетелство за крайна бѣдность отъ селото. Въ прошеніето казва, че въ 1878 год. той билъ заведенъ въ Россия отъ единъ полковникъ А. Н. Павелъ Швейковский отъ Тарутинскій великаго Герцога Ольденбургскаго полка, и посѣщавалъ тамъ училището; нѣ по болѣстъ се върналъ въ България, дошелъ въ София, дѣто искалъ да постъпи въ гимназията; нѣ като не можалъ да получи една стипендия, то желае пакъ да се отправи въ Россия, при своя благодѣтель полковникъ, и моли Народното Събрание да му разрѣши 150 лева за пѣтни разноси. Този ученикъ е тукъ и моли Нар. Събрание, да му разрѣши 150 лева за пѣтни разноси. Неговитѣ документи се намирали въ Министерството на Просвѣщеніето. Мнѣнието на комисията е, да се проводи про-

шение въ Министерството на Просвѣщеніето, за да се обърне внимание на него, до колкото е възможно.

Д-ръ Цачевъ: Г-да представители! Тѣй като сега думата е за стипендианти, азъ мисля, че е добръ да се помоли М-ството на Народното Просвѣщение да направи единъ списъкъ, като обозначи името и фамилията на стипендиантитѣ и стойността на стипендия въѣкому, защото се прѣска слухъ, че били давани стипендии на ученици, които иматъ богати роднини, а на сиромаситѣ били отказвани. Тѣй като видимъ отъ разни окръжи списъка на тѣзи стипендианти, ще можемъ горе-долу да разсѣдимъ, колко сж достовѣрни тѣзи слухове. А колкото за настоящето прошение, азъ не съмъ на мнѣние да се произнесемъ, да се удовлетвори пробата му; защото за получаване стипендия има законъ, и ако този, който иска стипендия, представи изискванитѣ качества, тогава М-ра ще го удовлетвори; нѣ ако нѣма качества, изисквани отъ закона, тогавъ не му се отпуска стипендия

Председателъ: До колкото разбрахъ, той не иска стипендия.

М-ръ на Просвѣщеніето Теохаровъ: Това момче наистина дохожда съ прошение въ М-вото и искаше помощъ, за да отиде въ Варшава, дѣто, казваше, че нѣкой пълковникъ го въспитавалъ. Ние писахме въ Варшава и питахме, да ли този пълковникъ дѣйствително е земалъ това момче на въспитание. Пълковника отговори, че никога не е земалъ момчето на въспитание, нѣ го земалъ като бѣдно, и се намѣрвалъ у него; нѣ че това момче не бѣше въ училище въ Варшава. На основание на тия съображения ний отказахме да го испратимъ въ Варшава, защото не е получилъ никакво подготовително образование, и слѣдователно съгласно съ правилника за стипендиитѣ, не може и да му се даде стипендия. Ний даваме стипендии въ странство само на тѣзи ученици, които свършиха тукъ удовлетворително едно сръдне учебно завѣденіе и които могатъ въ странство да постъпятъ въ висше училище, защото ний си имаме гимназии. Това момче не бѣше въ училище, не бѣше подготовено, и за това му се отказа помощъ, да се върне въ Варшава. Той се обръща къмъ Нар. Събрание. Нѣ ако Народното Събрание намѣра за удобно, да го испрати въ Полша: то кой ще го надзирава тамъ? Трѣбва да му се назначи и една стипендия. Що се касае до това, че се назначаватъ за стипендианти нѣкои ученици, на които бацитѣ били богати: то азъ имамъ честъ да кажа, че стипендианти въ послѣдне врѣме, когато азъ управлявахъ това министерство, се назначаваха отъ комисия, която разгледваше прошенията на тия, които желаятъ

да получатъ стипендия. При прошенето трѣбва да има свидетелство, което даватъ кметоветъ за състоянието на тѣхнитѣ родители. Ако се намѣри, че бащата е дѣйствително богатъ, тогава се отказва на ученика; тѣй сѣщо ако ученика е много възрастенъ, или ако поведението му е лошо, тогава му се отказва. Въ България има 350 стипендианти, и по-стѣпватъ всѣка година до 1000 прошения за стипендия, и затова трѣбва да се избира между тѣхъ. Че може да има злоупотребление, то може да произлиза отъ това, че кметоветъ или роднинитѣ имъ даватъ такива свидетелства, че тѣ биле бѣдни, а то дѣйствително родителитѣ имъ биле богати. Когато се намѣри, че такова нѣщо е станало, тогава на такъвъ ученикъ се отказва стипендията. (Съгласи).

Анневъ: Въ отговоръ на г-на Д-ра Цачева ще кажа, че относително стипендиитѣ, Народното Събрание може да поиска списъкъ на стипендиантитѣ; нѣ това именно е работа на бюджетарната коммисия; и когато дойде до обезжиданията на тая частъ отъ бюджета: то отъ г-на Министра на Просвѣщението ще поискаме списъка на тия стипендии, които сѣ възъ отъ Княжеството, и кои сѣ възъ въ Княжеството. Нѣ това остава на бюджетарната коммисия, и е излишно да се подига сега такъвъ въпросъ, а да се върнемъ на дневний редъ.

Предсѣдателъ: Има още четирма души, които желаятъ да говорятъ. Желаетъ ли Народното Събрание, да се продължава разискванието? (Гласове: не желаетъ). Който желаетъ да се продължава разискванието по въпроса на стипендиитѣ, да си дигне ржката (Меншество). Значи Народното Събрание не желаетъ да се говори.

Шивачовъ: Азъ заявихъ, да ми се даде думата, ви не ми давате думата (Шумъ). (Анневъ: това е импертиненца отъ г-на Шивачева).

Докладчикъ: Миѣнието на коммисията по настоящето прошение е, да се дадѣтъ 150 лева на този ученикъ, за да може да се върне тамъ, отъ гдѣто е дошелъ; нѣ понеже г-нъ Министръ е отказалъ на това момче, понеже не бѣше училъ въ училището, може прошенето му да остане безъ послѣдствие.

Иорданъ Шишковъ: Като има честъта г-нъ Министръ да даде обяснение по това дѣло, азъ мисля да остане прошенето безъ послѣдствие.

Анневъ: Наистина, бѣхме съгласни на рѣшението на коммисията; нѣ отъ разясненията на г-на Министра на Просвѣщението се види, че просителътъ не представи истината въ своето прошение, за това да се остави безъ послѣдствие.

Марко Велевъ: Азъ не съмъ на миѣние, да се остави това прошение безъ послѣдствие, защото може този ученикъ да е въ едно състояние, и да остане безъ състояние. Има много богати родители, кметове, които получаватъ помощъ за тѣхнитѣ дѣтца: а да не остане този беденъ безъ помощъ. Молимъ да се разисква поддѣлгичко.

Шивачовъ: Азъ незная, отъ какъвъ мотивъ се води Събранието, че рѣшава, че не трѣбва да се разисква този въпросъ. Нѣ щомъ е рѣшенъ, не остава друго нищо, освѣтъ да не се говори по този предметъ. (Гласове: на предмета). Само едно нѣщо искамъ да забѣлѣжа, че тукъ се отказва на единъ бѣденъ ученикъ (Гласове: не е ученикъ) една малка помощъ отъ 150 лева, а на други се даватъ по 4,000 лева на година, които могатъ двойно и троино да се издържатъ на свои сили. За единъ бѣденъ ученикъ трѣбва да пишемъ въ Варшава и да питаеме и распитваме: това ми се вижда твърдѣ чудно. Азъ съмъ на миѣние, да се даде тази сума на ученика, и съмъ съгласенъ съ предложението на Марка Велева.

Шишковъ: Всинца бѣхме съгласни съ г-на Марка Велевъ. Нѣ щомъ се освѣтлихме отъ думитѣ на г-на Министра, че той е испиталъ това момче и знае положението му: то не е нужно, да се забавляваме съ това прошение, а да си остане безъ послѣдствие.

Шивачовъ: Тукъ г-нъ Министръ е далъ свѣдения, нѣ въ сѣщо врѣме има и свѣдения въ прошенето. Азъ незная, какъ може въ едно свѣдение да се каже така, а послѣ да излѣзе съвършено на опаки. Имахме въ прочемъ случай да видимъ подобно нѣщо въ г-на Министра. Миналий пѣтъ, когато стана разговоръ за паритѣ дадени на Чичиначи, той представи едно нѣщо, а послѣ излѣзе съвършено друго. (Гласове: на предмета! Шумъ.) Народното Събрание трѣбва да се основава на прошенето, а не на думитѣ на Министра.

Генералъ Соболевъ: Вотъ дерзость!

Предсѣдателъ: Какво е миѣнието на Народното Събрание по това прошение? (Гласове: да остане безъ послѣдствие). Който не е съгласенъ съ миѣнието на г-на докладчика, които предлага да остане това прошение безъ послѣдствие, да си дигне ржката. (Меншество). Значи, че ще остане безъ послѣдствие.

Докладчикъ: Прощение отъ населението отъ градъ Брезникъ, подписано и подпечатано съ 10 общински печати; просителитѣ излагатъ, че въ тѣхната околия много пожари ставали, и че за малко свеждане между нѣкои лица, изгорвали плѣвницитѣ, сената, кжцитѣ, и отъ това много за-

губи послѣдвати за населението. Работитѣ отивали до такавъ степенъ, щото не могатъ да се намѣрятъ честни и заможни хора за кметове, които да събиратъ даждията, защото при първо негодование отъ населението, му изгарятъ къщитѣ. За това кметоветѣ се избиратъ отъ най-неспособнитѣ и негодия. Тия навещдатъ, че преди освобождението е имало законъ, които налагаха като глоба суммата за поврѣда на цѣлото село. То молятъ Народното Събрание да обърне внимание да се извади населението отъ подобни загуби. Такавъ законъ мисля че нѣма. Мнѣнието на комисията е, да се помоли правителството, да изработи такавъ законъ въ скоро време, защото и въ много други мѣста сж ставали подобни нещастия.

Йорданъ Шишковъ: Азъ съмъ съгласенъ съ мнѣнието на прошетарната комисия. Дѣйствително ставатъ много упропастявания по този способъ. Много къщи и фамилии се упропастяватъ съвършено, за това съмъ съгласенъ съ мнѣнието на комисията, да се направи единъ законъ за тѣзи пожари, за да не ставатъ за напредъ.

Анневъ: Днесъ се подписа единъ проектъ за пожаритѣ и ще се внесе днесъ или утрѣ въ Народното Събрание.

Шивачовъ: Именно по желанието на нѣкои приятели азъ съставихъ единъ проектъ и нѣкои г-да представители го подписаха, и ако желаете, да го прочетж — (чете го):

ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за

съсипателното зло за селското население, което
проистича отъ пожаритѣ.

Чл. 1.

Всичкитѣ пожари, които ставатъ въ района на селата или махалитѣ на селскитѣ общини: за истребление на домоветѣ, хамбари, здания, добитци, сѣна, слама, храна, сѣидби и др. произведения. Ако би виновникътъ въ растояние на 2 мѣс. не се изнамѣри отъ сѣдилищата и осѣди както на наказание тѣй и да плати на пострадавший стойността на загубитѣ му, — то жителитѣ отъ селото или махалата, въ района на която е станалъ пожара, е длъжна да обезщети пострадавший.

Чл. 2.

Пострадавший, слѣдъ като получи свидѣтелство отъ длъжнитѣ сѣдебни власти, че дѣйствително, при всичкитѣ земени мѣрки, не е било възможно да се изнамѣри виновний, представя го на надлъжящото общинско управление, за да направи нуждитѣ распорѣждания, за да се оцѣнятъ и заплатятъ пагубитѣ му.

Чл. 3.

Това оцѣнение става отъ една комисия състояща: отъ 2 лица избрани отъ общинското управление и 2 лица отъ пострадавший.

Въ числото имъ не могатъ да бждатъ лица, които се намѣрватъ по общинска служба.

Чл. 4.

Ако въ растояние на единъ мѣс. отъ денътъ, когато е подадено прошенито, общинското управление не удовлетвори потърпевшия споредъ оцѣнението на комисията, упомѣната въ 3 чл., послѣдний е въ правото си да предяви граждански искъ въ подлежащия сѣдъ на общо основание.

Чл. 5.

Настоящия законъ не се приспособява въ случай, когато пожара е станалъ по вината на самия пострадавший.

Считамъ за нужно да дамъ обяснение на всѣкой единъ членъ. Въ първий членъ се поменува, че пожари, които ставатъ въ района на селото, ако виновний въ растояние на два мѣсеца не се изнамѣри отъ сѣдилището или не се осѣди на наказание, да плати на пострадавший стойността на загубитѣ: то жителитѣ отъ селото или махалата, въ района на която е станалъ пожара сж длъжни да обезщетятъ пострадавший. Но той трѣбва да получи едно свидѣтелство отъ сѣдебната власть, че сѣдътъ не можалъ да намѣри престѣпника. Слѣдъ като получи това свидѣтелство, той ще каже на махалата, че тя е длъжна да му плати погубата. Общинското управление опредѣлява тогава една комисия отъ двѣ лица, сѣщо и пострадавший избира двѣ лица, които съставятъ една комисия, за оцѣняванието на станалитѣ загуби, и протокола на комисията се подава на общинското управление. Ако общинското управление не плати тия загуби, то той има право да се отнесе до сѣдилището. Въ 5-ий членъ се предвижда за онѣзи пожари, които сж станали по собствената вина на самитѣ пострадавши. Ако Народното Събрание желае да го разглѣда: той ще се напечата и ще се раздаде.

Шишковъ: Предложението на г-на Шивачова е умѣстно, нѣ азъ бихъ предложилъ, да се препроводи въ Министерството на Правосѣдието, което по-обширно да го разглѣда и въ растояние на единъ мѣсець да го проводи въ Държавний Сѣвѣтъ, за да се тури въ законна сила въ цѣлата наша държава.

Лазаръ Дуковъ: Сѣщото и азъ щѣхъ да кажа, че се нуждае нашата страна отъ такавъ законъ; нѣ отъ еднажъ да се не произнасяме, но да се прати до Министерството на Правосѣдието, което може да го приведе въ дѣйствието. Ми-

нистерството на Правосъдието ще го представи на Държавния Съветъ, които като го преглѣда, ще го обнародва, за да се прекрати това злоупотребуване. Подобенъ законъ го имаме въ турско врѣме.

Шивачовъ : Азъ нѣмамъ нищо противъ предложението на г-на Шишкова и Дукова. Азъ съмъ съгласенъ да се проводи до г-на М-ра на Правосъдието.

Председателъ : Приема ли Народното Събрание предложението на г-на Шивачова, да се проводи законопроекта за пожаритѣ въ Министерството на Правосъдието, за да го разглѣда и усъвършенствова и да го внесе въ Държавния Съветъ, който като да го разглѣда и одобри, да се публикува. (Приема). Който не приема, да си дигне ржката. (Никой не дига).

Докл. Бошнаковъ : Прошение отъ Русско-подданный Александръ Мльичъ Соллогубъ. Просителътъ казва, че е купилъ още въ 1880 година едно мѣсто отъ Софийското общинско управление задъ пожарното командо, за което получилъ актътъ за владѣние. Но общ. управление не му дало тии мѣста, като казало, че ще се провеждатъ нови улици отъ тамъ, нито пакъ го удовлетворило. Просителътъ се обръщаль до М-ството на Вътрѣшнитѣ Работи и въ градски съветъ и въ послѣдно врѣме къмъ Държавния Съветъ. Макаръ че прошемето е подадено преди 5 мѣсеца, до сега рѣшение не е получилъ и не е билъ удовлетворенъ. Обраща се до Нар. Събрание, да направи распорѣждане, за да се удовлетвори. Комисията не може да се произнесе освѣнъ, понеже едно прошение е подадено въ Държавния Съветъ, то и това да се проводи тамо, и да се удовлетвори просителътъ.

Иорданъ Шишковъ : По практично бѣше, да се проводи въ Министерството на Вътрѣшнитѣ Работи. (Съгласие).

Докл. Бошнаковъ : Комисията е мислила да се проводи въ Държ. Съветъ, понеже има тамо вече и другото прошение проведено. Но ако да се проводи въ М-ството на Вътрѣшнитѣ Работи, то комисията нѣма да отказва на Нар. Събрание.

Председателъ : Въпроса да се постави тѣй, щото Нар. Събрание да може да се произнесе, и за това г-нъ докладчикъ да формулира точно своето мнѣние.

Докл. Бошнаковъ : Да се поясни работата, и да се намѣри преписка по-лесно, то дѣйствително да се прати въ Министерството на Вътрѣшнитѣ Работи за препращане въ Държавния Съветъ.

Председателъ : Приема ли Нар. Събрание, да се проводи въ М-ството на Вътрѣшнитѣ Дѣла? (Приема се).

Докл. Бошнаковъ : Прошение отъ 5 мина ремесленици живущи въ града София, и търговци. Расказватъ че на Рускии търговецъ Смирнова е дадена привилегия, да донася стоки отъ Руссия за офицеритѣ, и че неплаща мито, и му се отпуснало и едно помѣщение въ самото здание на Военното Министерство да депонира тамо своитѣ стоки. Прочее Смирновъ ималь намѣрение да отвори складища въ Русчукъ и Варна, безъ да плати митото. Казватъ, че той принася и други нѣща освѣнъ ония за обмундировката за офицеритѣ. Тии сж готови да даватъ 5% по долу вещитѣ за офицери, отъ колкото ги дава Смирновъ. Молятъ, да се неоправдаватъ другитѣ търговци, и да се немопонолизиратъ по тая часть другитѣ. Подписани сж: Блументалъ, Браунщейнъ и други.

Военный М-ръ Генералъ Каульбарсъ : Г-да представители! Офицеры должны быть всегда щеголевато одѣты, между тѣмъ нашимъ офицерамъ очень трудно на мѣстѣ приобрѣтатъ военныя вещи хорошо и дешево; и поэтому правительство сочло нужнымъ помочь имъ въ этомъ. Вотъ почему было разрѣшено одному изъ русскихъ торговцевъ г-ну Смирнову, привозить сюда безпошлинно нѣкоторое количество офицерскихъ вещей, съ цѣлью по возможности удѣшевить товаръ. Смирнову дано помѣщение въ Военномъ Министерствѣ подъ складъ. Но данная ему привилегія ограничивается исключительно правомъ безпошлиннаго ввоза 1) вещей, нужныхъ только офицерамъ, какъ напр. шапки, сабли, погоны, эполеты въ неограниченномъ числѣ, и 2) нѣкотораго количества сукна и другихъ матерій, нужныхъ для шитія офицерскаго обмундирования, при чемъ постановлено, что совѣтъ министровъ ежегодно опредѣляетъ, какое именно количество этихъ матерій нужно для офицеровъ, и больше этого г. Смирновъ ввозить безпошлинно не можетъ.

Такимъ образомъ мѣра эта не имѣетъ характера привилегіи, а служить исключительно какъ вспомошествованіе нашимъ офицерамъ.

Господа торговцы, которые подписали прошеніе, конечно чувствуютъ, что будутъ имѣть потери: впредь нельзя будетъ какъ до сихъ поръ, продавать намъ скверныя вещи въ три дорого. Поэтому надо рѣшить вопросъ, чьи интересы для насъ важнѣе: сохранять ли нашихъ офицеровъ или этихъ господъ, и я полагаю, что Народное Собраніе выскажется въ пользу нашихъ офицеровъ.

Анневъ : Наистина, просителитѣ не ми вдѣхноватъ нѣкакъвъ особенъ респектъ, като предлагать, че можали да дадѣтъ вещи съ 5% подолу; но азъ неможъ да разбержъ, какъ е възможно, да се даватъ привилегии въ нашата дър-

жава, която е конституционална. Най-насетнѣ това е направено за улеснение на офицеритѣ, и не е лошо това. Но ако погледне чловѣкъ на работата отъ практична точка зрѣние, то се вижда, че сѣка конкуренция се спира, а тамъ, гдѣто се спира конкуренцията, тамъ този или онзи отъ офицеритѣ, не може да си набави своитѣ вещи съ подолна цѣна. Тѣзи хора предлагатъ 5 или 10% по-долни цѣни, при всичко това, че Смирновъ не плаща никакво мито. Искатъ да питамъ г-на Военный Министръ, да ли всичкитѣ офицери сж задължени да купуватъ при Смирнова, или могатъ и сами да си испишатъ своитѣ потребности?

М-ръ Генералъ Каульбарсъ: Никто не обявява нашитѣ офицеровъ заказывать у Смирнова или покупать у него, — они въ этомъ отношеніи вполне свободны. Принимаются при этомъ мѣры, чтобы облегчить офицерамъ уплаты за взятые у Смирнова вещи, потому что не всякій изъ нихъ можетъ сразу заплатить за мундиръ и т. п. Правила для этого вырабатываются комиссіею подъ предѣтельствомъ полковника Логинова.

М-ръ Начовичъ: Азъ ще обърнѣ вниманието на г-на Аннава върху това, което говори за свободна конкуренция. Именно въ тѣзи работи не било би добрѣ, да има свободна конкуренция, освѣнъ ако имаше мѣстни производители, които да сж познати по своята честность. Най-големитѣ измами ставатъ въ златни работи. Една сѣнка отъ злато, която изчезва въ 2 или 3 часа на въздуха, дава изгледъ на една сжщъ, като да е твърдѣ сжжпоцѣнна работа. Една такова вещь купена съ 5% подоле, докарва загуба на онзи, който я купи може би до 20 и 30%. За това именно въ интереса на българскитѣ офицери е дадена на г. Смирнова тази привилегия. И тя състои въ това, да се доставлятъ на нашитѣ офицери нужнитѣ вещи по истинска тѣхна стоймость.

Разбира се, че Смирновъ ще печели единъ извѣстенъ процентъ. Но той се контролира отъ Военното Министерство и отъ него офицеритѣ могатъ да получаватъ онова, което поручатъ, сиречь истинско, съ пълна стойность и не калпаво; защото по мазитѣ, гдѣто нѣма контролъ, пакъ го повтарямъ, не се продава чиста стока. Обикновенно въ такива мази се купуватъ вѣщи, които отначало блестятъ, но които твърдѣ скоро, сиречь подиръ нѣколко часа се развалятъ, почерняватъ, и купувача вижда, че си е хвърлил паритѣ. а отъ офицери на се изисква да бже сѣжогавъ чисти и различни дрѣхи.

Военный М-ръ Генералъ Каульбарсъ: Я хочу еще прибавить, что г-нъ Смирновъ ставитъ нашимъ офицерамъ вещи по прейскурантамъ русскихъ магазиновъ въ Москвѣ, Одессѣ или Петербургѣ.

Шивачовъ: За голѣмо съжаление не бѣхъ тука въ начало на тая дебата. Но колкото разбрахъ, думата е за Смирнова, който е подрядчикъ на офицереки вещи въ Военното Министерство. Азъ знамъ, че много отъ тѣзи г-да офицери сж неблагоприятни отъ самиятъ подрядчикъ. Той, казватъ, продава поскъпо отъ колкото другитѣ търговци, които нѣматъ особена привилегия. Да говоримъ за привилегия е излишно, защото ако ще се даде на одного привилегия, то ще се явятъ и други случаи, и единъ ще дойде да иска Варненска митница, другъ ще иска Ломска и пр., и най-послѣ ний неще да имаме никакви доходи. Нѣма никакво основание, единъ Смирновъ да се ползува отъ привилегия и да неплаща мито, и при това не дава вещитѣ поевтино отъ другитѣ. Имаме единъ фактъ, който помня между другитѣ, за ладунки кавалерийски и артилерийски. Тии струватъ 24 кредитни рубли въ самиятъ прейскурантъ, и той е получилъ отъ единъ офицеринъ 32 рубли. Нѣма да говоря за 24 руб., да ли е това поевтино продаване или не. Но само казвамъ, че е зедъ 10 рубли повече, отъ колкото неговъ прейскурантъ показва.

Нѣкои даже казватъ, че той е внасалъ и други вещи, които той продавалъ, като часовници и тѣй нататѣжъ. Той може да търгува и съ други нѣща. Никого привилегии у насъ немогатъ да се допуснатъ никому, и привилегии на Смирнова трѣба да се отнематъ. Защото ако даваме днесъ на одного, утрѣ на друго, то може нѣкои да поиска и Варненската митница!

Военный М-ръ Генералъ Каульбарсъ: Я только что имѣлъ честь сообщить Народному Собранию, что г-нъ Смирновъ имѣетъ привилегію только на такія вещи, которыя нужны г-дамъ офицерамъ. — На всѣ остальные вещи никто ему привилегіи не давалъ, и та привилегія, которою онъ теперь пользуется, ограничивается ежегодными опредѣленіями совѣта Министровъ. Г. Шивачевъ коснулся другаго дѣла о лядункахъ. Эти лядунки были заказаны однимъ изъ моихъ предшественниковъ, были доставлены сюда давно и онѣ стоятъ дороже, чѣмъ лядунки новаго заготовленія, отъ того и происходитъ разница въ цѣнѣ. Лядунки эти находятся теперь у г. Смирнова въ продажѣ.

Шивачовъ: Азъ казахъ и понапрѣдъ, че съмъ слушалъ отъ много г-да офицери, че Смирновъ много поскъпо продавалъ отъ колкото другитѣ. Нар. Събрание трѣба да поста-

нови, че никакви привилегии въ Българското Княжество не се допускатъ, освѣнъ ако би чловѣкъ изнамѣрилъ нѣщо особено, да му се даде монополъ на това изобрѣтение. Какво е изнамѣрилъ той Смирновъ да му се даде привилегията? Той е търговецъ както и другитѣ. Нека си плаща мито на българскитѣ митници и да продава вѣщитѣ както иска. Да даваме привилегии, азъ не мож да разберъ и трѣба да се отхвърлятъ сѣкакви привилегии. Съ това ще покажемъ примѣръ, че ще считамъ български пари нѣкакъ повисоко отъ колкото става сега. Ако отпускате днесъ на единъ и послѣ на другъ, то ако нѣкой поиска Варненската и Русчукската митница, то да ги раздѣлимъ, и нѣма нужда и за бюджета, за доходи и расходитѣ.

Анневъ: Моето мнѣние е диаметрално противоположно на това на г-на М-стра на Финанситѣ. Той казва, че по причина на тия привилегии нашитѣ офицери получавали много добри стоки. Азъ съмъ именно на противоположно мнѣние, че именно конкуренцията е срѣдство, да се достави едно нѣщо добро хураво и евтино. Защото търговецъ ако знае, че нѣма никаква конкуренция, може отъ лошо качество стоки да продава; и когато има конкуренция, той е длъженъ да докарва хубава и отъ добро качество стока, и да се задоволява съ помалкъ процентъ, и да прави по-голѣми обръщени. Отъ тази точка зрѣние може да се глѣда на работа, и ако има конкуренция, могатъ да се доставятъ всички вѣщи подобри и поевтини. Азъ по принципъ съмъ противенъ да се даватъ привилегии; но като пожелахъ да чуя отъ г-нъ Министръ на Войната, да ли нашитѣ офицери сж обвезани да купуватъ у Смирнова, и като чухъ, че ни единъ офицеринъ не е задълженъ, и че може самъ да си изпише своитѣ потребности или да ги купи отъ други частни търговци, за това не съмъ противенъ на това, но само да не сж задължени за напрѣдъ. Ако щжтъ, да купуватъ, ако не щжтъ, да некупуватъ.

М-ръ Начовичъ: Конкуренцията е много хубаво нѣщо, и въ много работи тя докарва полза на онѣзи, които купуватъ. Но за всичкитѣ работи не може да се земе това като правило безъ изключение. Знаете господа, че златнитѣ и сребърнитѣ работи не сж съвсѣмъ свободни за купуване и продаване; и въ другитѣ подобрѣ устроени държави тѣ сж подчинени на правителствения надзоръ. Защото, когато купува чловѣкъ златни работи, той може твърдѣ лесно да се излъже: има много фалшиви украшения. По тая причина купувачитѣ трѣба да бжджтъ покровителствувани отъ държавата, отъ правителството.

Заради това всичкитѣ златни и сребърни работи въ помного държави се подлагатъ на данъка. Но има работи, на които лесно не може да се испита стойността. Особено днесъ съ галваническитѣ срѣдства могатъ да се позлатяватъ и посребряватъ нѣща, съ сѣнка отъ злато и сребро. При опитването на камика тѣ се показватъ златни или сребърни, когато на дѣло тѣхната стойностъ е нищожна.

Заради туй всичкитѣ златни и сребърни материи трѣба да подлежатъ подъ контролъ. Офицерскитѣ работи сж такива, щото не могатъ да се дамгосватъ и чловѣкъ въ такива обстоятелства не може да знае, каква стока купува, освѣнъ ако я купува отъ магазия, която заслужава неограничено довѣрие. За това и азъ напълно одобрявамъ мѣрката, взета отъ Министерството, за да се предъварятъ нашитѣ офицери отъ хвърление паритѣ си на хора, които не заслужаватъ довѣрие.

Д-ръ Цачевъ: Отъ прошението едно нѣщо не разбирамъ: коя е била причината, която е подбудила тѣзи хора да даватъ прошението? Отъ разясненията на г-на Военний М-ръ видѣхме, че офицеритѣ сж свободни да купуватъ своитѣ мундири въ Смирнова или не. И тѣй като тѣзи просители казватъ, че ще продаватъ своитѣ мундири по 5% по-евтино отъ колкото Смирновъ, тогава, кой имъ забранява да иматъ въ магазинитѣ си тази стока, както и Смирновъ и да я продаватъ по-евтино? Щомъ може да доставятъ по-евтина стока отъ сжщото качество, офицеритѣ ще отидатъ при тѣхъ. Слѣдователно, тукъ азъ не виждамъ причина за тѣзи хора да подаватъ таквъ едно прошение.

Военний М-ръ Генералъ Каульбарсъ: Я още должень сказать, что въ прошломъ году, когда не было Смирнова, военное вѣдомство должно было прибѣгать постоянно къ заграничнымъ заказамъ офицерскихъ вещей въ Одессѣ, Москвѣ, Петербургѣ и еще теперь мы получаемъ длинныя счеты изъ Берлина за выписанныя въ прежни время военныя вѣщи. Когда я прибылъ въ Болгарию намѣстѣ нелзя было ничего достать; ихотя въ настоящее время Смирновъ неимѣетъ еще всѣхъ вещей, которыя нужны, по большая часть у него есть, и намъ нѣтъ уже подобности обращаться ни въ Одессу ни въ Берлинъ ни въ Вѣну.

Шивачовъ: (Изчерпано е!). Разбира се, че е изчерпано за тѣхъ, които желаятъ да е изчерпано. Но азъ съжالياвамъ че г-нъ Цачевъ и Аневъ направиха таково заключение, че тука има свободна конкуренция. Кой може да конкурира съ Смирнова, когато знаемъ, че неплаща никое мито и ползува се съ особенни привилегии. Може ли другъ търговецъ да конкурира съ него; кой може да донесе съ такиви улесне-

ния стокитъ тука? Азъ напимѣръ ще купя стоки, и ще платя 8% онзи ако види че искамъ да продавамъ евтино, може тѣзи 8 и 10% да ги намали и да съсипе другитѣ търговци, и въ сжщо врѣме самъ да не изгуби ни една пара. У насъ никакви привилегии не могатъ да се даватъ, и моля Народното Събрание, да постанови, че подобни привилегии не могатъ да се даватъ на никого.

Военний М-ръ Генералъ Каульбарсъ: Я еще разъ могу напомнить, что г-нъ Смирновъ долженъ намъ продавать вещи по русскимъ цѣнамъ. Если бы онъ платилъ пошлины, то онъ бы не могъ этого сдѣлать. Мы имѣемъ русскія преysкуранты и сравниваемъ по нимъ цѣны Смирнова. Въ первомъ году онъ не вполне достигнулъ равенства цѣнъ; но уже теперь разниа въ русскихъ и Смирновскихъ цѣнахъ самая ничтожная, и мы уже имѣемъ обѣщаніе Смирнова сбавить еще больше стоимость предметовъ.

Аневъ: Азъ съмъ съгласенъ съ мнѣнието на г-на М-ра Начовича, че по другитѣ мѣста всичкитѣ сжпоцѣнни работи сж подложени на извѣстенъ контролъ. Всички които продаватъ подобни работи, сж длжны да ги предлагатъ на едно извѣстно учреждение на пунцирование, и купувачтъ трѣба да глѣда, дали иматъ дамга и тогава е свободенъ да купи това нѣщо. Въ това отношение азъ съмъ съгласенъ. Колкото за Смирнова, азъ се съгласявамъ и оцѣнявамъ желанието на правителството, да се доставятъ добри работи на нашитѣ офицери, и отъ друга страна да се улѣстватъ въ исплащаніето. Разбирамъ, че офицеритѣ ще могатъ отъ този търговецъ да зематъ за нѣколко падежи да наплащатъ своитѣ работи. Но това може да стане и по другъ начинъ. Може да се сключи контрактъ съ една фирма въ Руссия и тя да продава споредъ извѣстни преysкуранти на офицеритѣ, и тѣ пакъ въ извѣстни случаи да не бждатъ длжны да плащатъ на веднѣжъ, а на нѣколко пжти. Отъ друга страна азъ съмъ съвършенно съгласенъ съ нашия основенъ законъ, че въ нашата държава немогатъ да се даватъ привилегии.

М-ръ Начовичъ: Нѣма съмнѣние, че когато М-ството е изучавало този въпросъ, то е имало предъ видъ и това, за което говори г-нъ предговоривши, сирѣчь, да ли не е възможно, да се влесе въ споразумѣние съ нѣкои фабрики въ Руссия, които да доставятъ направо нужнитѣ предмѣти. Но види се, че за най практично и полезно се е намѣрило тѣй, както се е направило сега. Какво щеше да стане, ако министерството бѣше направило такъвъ контрактъ съ нѣкой фабрикантинъ въ Руссия? То щеше да се принуди да държи въ министерството особенни хора, които да се распо-

реждатъ съ тѣзи работи: да ги приематъ, да ги вардятъ и да ги проваждатъ на ония военни лица, които би поискали. Това щеше да увеличи разноскитѣ по-вече, отъ колкото митницитѣ щеха да се ползватъ, като получаваха митото. — Да кажемъ че въ година ще се донесжтъ за 100000 франка вѣщи за военни потребности; митото което тѣ би трѣбали да платятъ ще възлѣже на 8000 фр. Ако споредъ предложението на г-на предговоривши, Военното Министерство получаваше направо тия вѣщи и ги раздаваше на нуждающитѣ се офицери по провинцията, то трѣбаше да има за това особена канцелария съ единъ началникъ, съ секретари, разсилни и проч. и проч., сирѣчь щѣше да иждивява въ годината по-вече отъ 28000 лева. Тогава гдѣ е выгодата за съкровището? За това азъ мисля, че отъ контракта съ г-на Смирнова нѣма никаква вреда.

Шивачовъ: Азъ мисля, че г-нъ Смирновъ, който е подрядчикъ, може да е доволенъ съ една титла доставчикъ на Военното Министерство. Подобна титла, ако би желалъ, да му се даде. Но мито да си плати. Защото нѣмаме врѣме да му отпускаме 8—10000 лева, когато за единъ бѣденъ ученикъ неможахме да отпуснемъ 150 лева. А тука не само 8000 лева, а тройно и 4-но.

Въ всѣкий случай като каза г-нъ М-ръ на Финанситѣ, че само 8000 лева щехме да му отпуснемъ, то защо да скоперничимъ съ 150 лева за единъ бѣденъ ученикъ? То ако се съгласимъ тѣй легкомисленно да му даваме 10000 лева, тогава да му плащаме още една пенсия; защото у насъ е такава държава, гдѣто искатъ всички да се ползватъ.

Председателъ: Моля да говорите върху предмѣта. Когато говорите, това е несъобразно съ предмѣта.

Шивачовъ: Азъ мисля, че съмъ на предмѣта. Въпроса е твърдъ ясенъ, и никакви привилегии не могатъ да се даватъ, и моля Нар. Събрание да постанови, привилегията на Смирнова не се позволява, не само на него, никому да не се дава.

М-ръ Начовичъ: Искамъ да възразя на г-на Шивачева. Тука на г-на Смирнова не се даватъ 10000 лева, тия се даватъ на нашитѣ офицери. Защото ако не имъ се правяше такова улеснение, правдата го изискваше да се увеличи жалованието имъ, нѣщо което ще е по тѣжко за хазната. Г-нъ Смирновъ освѣнъ гдѣто е длженъ да се снабдява съ добра стока и да продава съ умѣрени цѣни, той прави на офицеритѣ и улеснения за исплащанье на мундиритѣ и проч. Една униформа излиза много сжпо, твърдъ често тя се доближава до 1000 лева, сумма която нашитѣ офицери не сж въ състояние да исплатятъ изведнажъ. За това и г-нъ Смирновъ имъ прави улеснения. Следователно повтарямъ

го, министерството съключването контракта съ г-на Смирнова, е имало предъ очи само интереса на бълг. офицери.

Аневъ : Азъ не искамъ да кажа, че като земеме мито за тѣзи работи, които Смирновъ донася, ще бжде сѣлавно нашемо съкровище. Ако е за жертви за нашата армия, то да бжде увѣренъ г-нъ Военный Министръ, че ний всички депутати сме готови за нашитѣ офицери да направимъ най голѣми жертви. Но тука е работа за принципъ, може ли единъ чловѣкъ да има привилегии или не. Ако остава за жертви, то азъ съмъ увѣренъ, че сме готови да направимъ най голѣмитѣ жертви за нашитѣ офицери.

М-ръ Генералъ Соболевъ : Для разясненія формальной стороны имѣю честь замѣтитъ, что вопросъ былъ внесенъ въ Министерскій Совѣтъ, и всю г-да министры постановили въ виду необходимости помочь офицерамъ для снабженія ихъ необходимыми вещами, разрѣшить привилегію.

Предсѣдатель : Какъ мисли Нар. Събрание върху този въпросъ? (Гласове: Изчерпано е! 5 минути отиди!)

Преци да се произнесе Нар. Събрание върху този въпросъ, да се дава отиди, азъ неразбирамъ.

Ако Нар. Събрание мисли, че трѣба да се отхвърли това право, което се е дало на Смирнова, да го отхвърли.

Докл. Бошнаковъ : Преци да се дадатъ привилегии г-ну Смирнову, Министерскій Совѣтъ го е зелъ въ внимание, и съ неговото одобрене е станала такова една привилегия за улеснение на нашитѣ офицери; и азъ мисля, че никой министръ нежелаетъ зло на нашето отечество. За това не съмъ противенъ отъ страна на комисията; но да може съзнателно да се произнесемъ и да се споразумѣемъ, моля нѣколко минути отпускъ.

Предсѣдатель : За 5 минути отиди.

(Послѣ распускъ.)

Предсѣдатель : (Звъни.) Засѣданието се открива изново. Думата има г-нъ Шивачовъ.

Шивачовъ : При всичко, че мнозина отъ насъ се съмнявамъ да се произнесемъ, безъ да видимъ контрактитѣ, но вѣрвамъ че никой не е за то, да се дава, привилегии на извѣстни лица. Но за да се направи това, че отъ сега нататъкъ не трѣба да се даватъ никому привилегии, нека се помоли Министерството, щото преписката по този въпросъ, да се препрати въ бюджетарната комисия, която да доклада въ едно отъ идущитѣ засѣдания на Нар. Събрание и тогава Нар. Събрание да се произнесе. Азъ съмъ увѣренъ, че ще се произнесе напълно противъ тази привилегия. (Гласове: съгласни!)

Военный М-ръ Ген. Каульбарсъ : Я совершенно соглашаюсь на это.

Д-ръ Цачевъ : Азъ ще помоля г-на Шивачова, да не говори толкозъ убѣдително, че Нар. Събрание щѣло да направи тѣй и тѣй, като че представлява мнѣнието на цѣлото Нар. Събрание. Г-нъ Шивачовъ трѣба да представи само своето мнѣние, защото никой не го е опълномощавалъ, (Гласове отъ лѣво: ние смѣ го устно опълномощили!) да говори отъ името и да представлява мнѣнието на Нар. Събрание.

Шивачовъ : Съжалѣвамъ г-на Цачева, че той незнае какъ е работата. Азъ ви увѣрявамъ, че когато дойдатъ контрактитѣ, ще видите каква е работата. Ще кажа на г-на Д-ра Цачева, че всичкитѣ ми събрания устно сж мя опълномощили. (Гласове отъ дѣсно: не сичкитѣ! не сичкитѣ!) Ще видите контрактитѣ и ще се увѣрите. (Шумъ).

Предсѣдатель : Приема ли Нар. Събрание това предложение, което прави г-нъ Шивачовъ и което приема и г-нъ Военный М-ръ, т. е. всичката преписка по този въпросъ, да се препрати на бюджетарната комисия, която подиръ да доложи на Нар. Събрание своето мнѣние, и тогава Нар. Събрание да се произнесе върху този въпросъ? (Приема). Който не приема това предложение, да дигне ръката си. (Меншинство дига.) Приема се.

Г-нъ докладчикътъ да слѣдва.

Докл. Бошнаковъ (Чете) : Прошение отъ нѣколко чиновници въ Статистическото Бюро при Министерството на Нар. Просвѣщение. Явиватъ, че въ второто Нар. Събрание на 1880 год. било гласувано и одобрено, което се вижда отъ дневницитѣ на Нар. Събрание, книга I, стр. 1051, за преброяване населението въ Княжевсчовото и вслѣдствие узаконението отъ Нар. Събрание е станало нужно откриванieto на Статистическото Отдѣление, за което чиновницитѣ въ него били опредѣлени по щатъ въ бюджета съ по 200 лева на мѣсець, въ число 20 души чиновници подъ вѣдомството на М-вото на Нар. Просвѣщение, което слѣдъ като е узнало необходимостта за зачисляване извѣстно число чиновници, които би работили по тази съществена часть, е издало обявление подъ № 116 въ «Държавенъ Вѣстникъ» № 100 съ слѣдующето съдържание:

ОБЪЯВЛЕНИЕ

Отъ Министерството на Народното Просвѣщение.

Отъ 1 Мартъ ще сж нуждни въ Статистическото Отдѣление при М-вото на Нар. Просвѣщение до 20 чиновници,

които ще се употребятъ при изработване статистически материалъ. Желаящитъ да заематъ тия мѣста, ще трѣба да иматъ доволностъ, а особено бързо и точно смѣтане; свършившитъ поне три класа отъ нѣкое сръдно училище, ще се предпочитатъ.

Мѣсечна плата 200 лева.

Прошенията заедно съ свидѣтелствата ще се препращатъ до Министерството на Нар. Просвѣщение най-късно до 15 февруарий т. г.

Главенъ Секретаръ:

Д-ръ Конст. Иречекъ.»

Слѣдъ това подписанитъ казватъ, че сж постѣпили въ началото на откритието горѣпомянатото Статистическо Отдѣление а по настоящемъ Статистическо Бюро и продължаватъ постоянно занятieto си въ него и до днесъ, и за това на основание на горнето и още като иматъ преди видъ:

- 1.) Че назначенiята и уволненията имъ ставатъ чрезъ Министерски прикази;
- 2.) Че назначенiята и уволненията имъ се публикуватъ въ «Държавенъ Вѣстникъ»;
- 3.) Че подлѣжали подъ дисциплинарни вѣзискания въ случай на неиспълнение обязанноститъ си;
- 4.) Че били отговорни по дѣлата на службата си, и
- 5.) Че се ползували съ едномѣсеченъ отпускъ слѣдъ прослужванието на една година.

Молятъ Нар. Събрание най-покорно, да направи зависящето отъ него распорѣждане, щото на основание на горѣизложенитъ мотиви, да се разглѣда прошенieto въ едно отъ ближнитъ му засѣдания и да се произнесе окончателно Нар. Събрание, да се отетѣпи и на тѣхъ онова, което се е отетѣпило на всичкитъ чиновници за 1882 год. т. е. квартирнитъ по 20%.

При всичко, че подобно прошение имаше и по-преди отъ тѣзи чиновници, но по настоящето прошение — както и за първото бѣ — комисията е на мнѣние, да се удовлетворятъ просителитъ. Тука сж подписани около десетина души, а първото прошение бѣха подписали около 24 души.

Аневъ: Азъ мисля, че Нар. Събрание обсежди тозъ въпросъ, ако сж сжщитъ онѣзи чиновници, които бѣха подали прошение по-напредъ. Ако сж сжщитъ и комисията както каза г-нъ докладчикъ е поставила тази резолюция, значи, че комисията не е зела въ съображение послѣдното рѣшение на Нар. Събрание. Нар. Събрание мисляше, че сж волнонаемни служители, и слѣдователно не могатъ да имъ се отетѣпятъ квартирни. Тогава именно, като не се удовле-

твори просбата имъ, сжщото ще стане и днесъ, защото въпросътъ е вече рѣшенъ.

Иорданъ Шипковъ: Наистина, че ми е на ума тагъво нѣщо, че се рѣши да имъ се недаватъ квартирни; но въ тозъ случай ако е тѣй, защо е предвидено за напредъ на тѣзи хора квартирни? (Гласове: това е друго нѣщо!)

Докл. Бошнаковъ: Въ добавка на прошенieto имъ молятъ: «г-не предсѣдателю, да направите зависящето отъ васъ распорѣждане, щото на основание горѣизложеното, да се разглѣда прошенieto ни въ Нар. Събрание, въ едно отъ ближнитъ му засѣдания, което да се произнесе окончателно: да ли принадлежимъ къмъ категорията на чиновницитъ или не».

Предсѣдателъ: Какво е мнѣнието на Нар. Събрание по просбата на тѣзи чиновници, които сж служили въ статистическото бюро; счита ли ги за чиновници, както всичкитъ други чиновници, или не? — Думата има г-нъ Лазаръ Дуковъ.

Л. Дуковъ: Азъ наистина не можахъ твърдѣ добръ да разберѣ за това прошение: да ли тука за платата или квартирнитъ се касае, или само питатъ: да ли губятъ това право като чиновници и да ли трѣба да знаятъ че напразно сж си губили врѣмето. Разбира се, че за чиновницитъ, които служатъ по нѣколко години на редъ иде такова нѣщо, има законъ и ще се ползуватъ съ нѣкои привилегии или пенсии или друго нѣщо. Сега тука не се спомѣнува, че искатъ платки или квартирни, но питатъ: да ли се считатъ като чиновници, та гдѣто сж служили по една или двѣ години да се счита както и на другитъ чиновници, или си губятъ това право.

Докл. Бошнаковъ: Тѣзи хора въ заключение казватъ: счита ли Нар. Събрание, че сме и ние чиновници, или не?

Аневъ: Азъ мисля, че тѣзи хора сж служители за едно извѣстно врѣме, което прослужватъ; слѣдователно тѣ сж волнонаемни и не се назначаватъ нито съ приказъ, нито съ указъ. Тѣ сж само за една или двѣ недѣли или за два мѣсеца, и за това тѣ не могатъ да се наслаждаватъ съ тѣзи права, както единъ чиновникъ, който е назначенъ съ приказъ или указъ. Заради това, трѣба Нар. Събрание, като се е произнесло единъ пѣтъ, да остане просбата имъ безъ послѣдствие, то и днесъ да се произнесе така.

М-ръ Ген. Соболевъ: Въ прошенii сказано что «назначенiята ни ставатъ чрезъ министерски прикази». Въ 4 членъ въ «законътъ за чиновницитъ» сказано. (Чете:) «Чиновницитъ изпълняватъ държавни служби, за които имъ се плаща отъ държавното съкровище». За тѣмъ сказано: «Чи-

новниците се назначаватъ съ Княжески указъ или приказъ отъ министра или отъ окр. управитель съгласно законътъ». Хотя и врѣменно эти чиновники назначены, хотя бы они прослужили всего 20 дней; но они были на службѣ, и должны считаться на равнѣ съ другими чиновниками; они работаютъ кажется два или три года, почему тогда называютъ ихъ волнонаемными? Они чиновники на основание закона. Я думаю, что этотъ вопросъ не слѣдуетъ разсматривать въ Нарочномъ Собраніи, и если нужно, то предоставить Державному Совѣту разрѣшить его.

Л. Дуковъ: Азъ мисля, да не се произнасяме окончателно върху тозъ въпросъ. Ако наистина тѣзи хора сж служили, както чюхмѣ отъ 1880 или 1881 год. близо година и половина, тогава защо да ги лишаваме отъ това право, когато виждаме че сж назначени даже съ приказъ. Тука не е въпросътъ за платата или квартирнитѣ. Като има прикази за уволението и назначението имъ, азъ мисля да не се отнесемъ толкозъ лекоумно при рѣшението на тозъ въпросъ, и да изгубятъ тѣзи хора правото си. Най-сетнѣ азъ съмъ съгласенъ да се препроводи това прошение въ Мин. Съвѣтъ, но да се не произнесемъ тѣжъ за хора, които сж слугували година двѣ и сж назначавани съ прикази. За заплатата нѣма да говоря; тѣ сами не просятъ това а само искатъ да знаятъ: да ли си губятъ правото като чиновници, които сж назначени съ приказъ, или не? Азъ мисля, че трѣба да се удовлетворятъ.

Манафовъ: Азъ мисля, че тамъ за тѣзи чиновници е казано изрично, че се опредѣлява за писци, за служащи една опредѣлена сума, и отъ тази сума се опредѣлява, по колко трѣба да имъ се плаща на мѣсець. Отъ това се вижда, че тѣ сж волнонаемни; напр. може да се опредѣли едному 90, другиму 100, другиму 200 фр. тѣй щото тѣ съпадаютъ като волнонаемни. Заради това, азъ предлагамъ на Нар. Събрание, щото това прошение да остане безъ послѣдствие.

Геровъ: Незная това прошение, да ли е едно и сжщето съ онова, за което се произнесе Нар. Събрание. (Гласове: сжщето е!) За сжщия въпросъ ли е тукъ? Азъ мисля, че тѣзи чиновници не сж за всегда, а сж за едно опредѣлено врѣме. Таквизъ хора не се считатъ за чиновници, и тѣхното прошение трѣба да остане безъ послѣдствие.

Л. Дуковъ: Азъ мисля, както казахъ и по-напредъ, да не остава това прошение безъ послѣдствие, както каза г-нъ Манафовъ. За заплатата на тѣзи хора има единъ параграфъ въ бюджета, даже има вотирана една цифра за статистическото бюро, и освѣнъ това тѣзи хора сж назначавани съ приказъ отъ министра; подиръ туй ще прибавя, че нѣкой

чиновникъ слугува една недѣля или 6 мѣсеци, и най-сетнѣ му се дава свидѣтелство, да ли е честно слугувалъ или не, ималъ ли е виговоръ, и ако не е слугувалъ добрѣ, той губи правото си. Сега, да ли тѣзи хора иматъ виговоръ, не зная, но както чюхмѣ ясно, тѣзи хора сж слугували година и двѣ и повече и най-послѣ се уволняватъ и паднаха квартирнитѣ имъ. Нѣкои сж вече уволнени. Но сега не е работата, да ли се уволняватъ или ще се уволнятъ, и да ли да имъ се платятъ квартирнитѣ или не; тукъ просто питатъ и казватъ: ние сме назначени съ приказъ, работили сме толкова врѣме, безъ да ни се е направила нѣкаква забѣбѣжка, тогава защо да губимъ правото си и защо да се казва, че несме чиновници? Тукъ не се касае работата за паритѣ или квартирнитѣ; тѣ паднали; единъ пѣтъ се произнесе Събранието и не може вторий пѣтъ да се произнесе инакъ; но тукъ питатъ: коя е причината, по която ние губиме чиновническото право? Това само питатъ и азъ мисля, да не се произнасяме тѣжъ легко, да остане безъ послѣдствие, ако дѣйствително сж работили толкозъ врѣме честно.

Манафовъ: Азъ мисля, че г-нъ Дуковъ, както иска да каже, или не е хваналъ думитѣ ми, или иска да дава причини да му ги разясня. Тамъ не е показано, колко чиновници трѣба да служатъ. Тамъ е показана просто на просто една цифра, и на правителството е дадено право, колкото чиновници иска, толкозъ да се наематъ. Азъ разбирамъ, ако бѣше показано въ бюджета, както за венчкитѣ учреждения е показано, толкозъ писци, толкозъ контролери, толкозъ ревизори и т. н. т.; но тукъ не е казано така за тѣхъ; тукъ изрично е показана една сума, съ която Министерството е могло да наема колкото иска чиновници. Значи, че ако сж трѣбали 5, наемало е 5, ако 10—10 и т. н. т.; тѣ несъпадаютъ въ категорията на другитѣ чиновници, понеже нѣма особенъ щатъ за тѣхъ.

Заради това, азъ настоявамъ за първото си предложение да остане това предложение безъ послѣдствие.

Аневъ: Азъ мисля, че Нар. Събрание не е компетентно да се произнесе върху просбата на тѣзи просители: да ли ние можемъ да ги смятаме като чиновници или не. До колкото азъ помня, тѣзи сжщитѣ хора бѣха подали преди нѣколко врѣме въ Нар. Събрание прошение и искаха квартирни. Тогава Нар. Събрание се произнесе, че сж волнонаемни и не имъ се слѣдватъ тѣзи квартирни. Сега тукъ глѣдаме, че се явяватъ втори пѣтъ; азъ до колкото зная, цѣльта на тѣзи хора е спекулативна. Тѣ чакатъ да се произнесе Нар. Събрание: да ли сж чиновници или не, и ако се произнесе, че сж чиновници, тогава ще подновятъ първата си

жалба за квартирнитѣ и ще кажатъ: на основание на вашия вердиктъ, че ние сме чиновници, молимъ да ни се платятъ слѣдующитѣ квартирни пари, които не ни сж платени. Заради това моля Нар. Събрание, да се произнесе да остане прощението имъ безъ послѣдствие.

Докл. Бошняковъ: Отъ обясненията на г-на Генерала видѣхме, че съгласно съ законътъ за чиновницитѣ, всѣки чиновникъ, който се наеме било за 5 деня, е чиновникъ. Мнозина има и съ укази зачислени на приврѣмненни служби, но и тѣ се считатъ чиновници. Заради това по моето мнѣние, за да не земе Нар. Събрание никаква отговорностъ на себѣ си, нека настоящето прошение се препроводи въ Мин. Съвѣтъ, защото тамъ има Министри, които назначаватъ и уволняватъ съ укази и прикази, и Нар. Събрание нѣма да изгуби нищо. Заради това моля, да се приеме, да се препрати това прошение въ Мин. Съвѣтъ и да се поясни работата. (Гласове: съгласни!) Нека се произнесе Мин. Съвѣтъ: да ли сж тѣ чиновници или не.

Аневъ: Имамъ честъ да кажа на г-на докладчика и г-на М-ра, че единъ законъ не може да има обратно дѣйствиe. Законътъ за чиновницитѣ е издаденъ преди нѣколко мѣсеци, а тѣзи хора сж назначени преди двѣ или три години, и слѣдователно, или сж тѣ тѣж или инакъ назначени, тѣ сж волнонаемни, и Нар. Събрание се произнесе еднажъ и не може да се повръща назадъ.

Докл. Бошняковъ: Произнесло се е Нар. Събрание, да се не даватъ квартирни на служащитѣ въ Статистическото Бюро, обаче Нар. Събрание не се е произнесло и не трѣба да се произнася да се убиятъ правата на хора, които сж служили по двѣ години и още служатъ. Има други чиновници, които сж служили само по нѣколко мѣсеци, но все се считатъ като чиновници. За това пакъ повтарямъ, че настоящето прошение трѣба да се препрати въ Мин. Съвѣтъ и въ присѣдствието на Министра, който ги е зачислявалъ и уволнявалъ, да се произнесе върху просбата на тия хора. И най-послѣ Мин. Съвѣтъ е по въ сила да рѣши този въпросъ, отъ колкото ние. Туй е моето мнѣние, и моля Събранието, да го приеме, защото не ще загубимъ нищо чрезъ това.

Аневъ: Г-нъ докладчикъ трѣбаше да осветли по-добрѣ Нар. Събрание тогава, когато се касаяше за първата тѣхна претензия, за която Нар. Събрание се произнесе. Колкото за свидѣтелствата, на които г-нъ докладчикъ се основава и казва, че имъ се слѣдвало това или онова право, сир. да влезатъ въ класата на чиновницитѣ, т. е. за напредъ да имъ се счита това врѣме като прослужено — и това е именно намѣрението на подписавшитѣ това прошение — то

можъ азъ да възразя на г-на докладчика, че свидѣтелства получаватъ и всичкитѣ разсилни, които служатъ при извѣстни канцеларии, но мисля, че тия нѣматъ право да получаватъ пенсии.

М-ръ Соболевъ: Я предлагаю это дѣло отправить въ Мин. Совѣтъ, съ тѣмъ, что бы Мин. Совѣтъ рѣшилъ въпросъ чрезъ Дер. Съвѣтъ.

Дуковъ: Напълно съмъ съгласенъ съ г-на докладчика, както каза сжщеврѣменно и г-нъ М-ръ на Вжтрѣш. Дѣла; но никога не съмъ съгласенъ, както каза г-нъ Аневъ, да остане безъ послѣдствие просбата имъ, както каза той по-напредъ, защото тука се подразумѣвало друго нѣщо въ туй прошение. Тогава азъ се съмнявамъ, когато той е усѣтилъ такова нѣщо, да не би напредъ да сме се произнесли легко върху този въпросъ, и заради това, ако признава той такова нѣщо и се съмнява, нетрѣба да настояваме на грѣшката си, а трѣба да я поправимъ. Азъ добрѣ помня, че и първи пѣтъ, когато се разглѣдваше прощението на тѣзи хора, и тогава г-нъ докладчикъ настояваше, че тѣзи хора сж въ правото си, както и сега, но Нар. Събрание се произнесе противъ квартирнитѣ имъ и никой не може да търси това нѣщо. Но ние нетрѣба да изгубимъ правото на тѣзи хора, които честно сж слугували, защото това никога нѣма да бѣде справедливо.

Колкото за това: да ли ще бждемъ послѣдователни или не, трѣба да признаемъ, че грѣшка сме сторили; но да бждемъ послѣдователни, когато виждаме, че смѣ направили грѣшка, това неவிждамъ за умѣстно, и съмъ съгласенъ да се препрати това прошение въ Мин. Съвѣтъ, за да му се даде по-нататъшенъ ходъ.

Поповъ: Ако се основаваме на това, че само онѣзи, които зематъ квартирни, сж чиновници, това незначая до колко е справедливо. Но тѣзи хора, като сж служили по двѣ години, трѣба да се препроводи прощението имъ въ Минист. Съвѣтъ, да се разясни работата, и тѣзи хора да неизгубятъ правото си. Нѣкои отъ тѣхъ сж дошли отъ други мѣста, като напр. отъ Источна Румелия и сж слугували 4 или 5 години; защо тогава да нѣматъ право както другитѣ чиновници?

Шивачовъ: Азъ искахъ да кажа само двѣ думи на г-на Дукова. Азъ не съмъ противъ, ако Нар. Събрание даже рѣши, да се платятъ на тѣзи хора квартирнитѣ; но ако сега Нар. Събрание ги признае за чиновници, трѣба да имъ се платятъ. (Дуковъ: това е другъ въпросъ!). Не е другъ въпросъ! Щомъ Нар. Събрание постанови, че не сж чиновници, тогава ще противорѣчимъ на закона за чиновницитѣ. За

това, най-добър е, да се проводи това прошение въ Мин. Съвѣтъ, за да се произнесе той.

Д-ръ Цачевъ: Азъ се присъединявамъ къмъ мнѣнието на г-на Анева, защото тукъ не виждамъ друга цѣль, да настояватъ тѣзи г-да, да се признаятъ за чиновници, освѣнъ тѣзи цѣль, която каза г. Аневъ: за да дойдатъ послѣ и да искатъ своитѣ квартирни пари, за които Народ. Събрание рѣши вече веднажъ, че нѣматъ право да ги получатъ. Ако би сега да се рѣшава закона за пенсиитѣ, тогава разбирамъ. Но такова нѣщо у насъ още нѣма. Слѣдователно, нека дойде това. И когато излѣзне закона за пенсиитѣ, когато се приеме отъ Нар. Събрание, тогава никой не може да се изгуби правото, който-и-да е служителъ на държавата.

Манафовъ: Г. Дуковъ каза, че като се произнасяме за нѣщо, да не се произнасяме тѣй легко. Наистина, може би той твърдѣ легко се произнася нѣкога, азъ това не му спорявамъ, а когато се касае за насъ, азъ мисля, че Народ. Събрание добъръ размисля, преди да се произнесе.

Въ едно отъ бившитѣ засѣдания твърдѣ добъръ се разясни този въпросъ и се описа, като какъ ги считаме. Отъ друга страна повтарямъ да кажа, че тѣ не сж чиновници, като нѣма вотиранъ щатъ, че толкозъ чиновници трѣба да бждатъ отъ такъвъ разрядъ, толкозъ отъ такъвъ и т. д. За тѣхъ има една опредѣлена сума, щото петъ ли трѣбватъ петъ зиматъ, трима ли трѣбватъ, трима намиратъ, 6 ли трѣбватъ — 6; слѣдователно тѣ немогатъ да се ползватъ отъ онѣзи права, съ които се ползватъ другитѣ чиновници по щатъ. Заради това пакъ предлагамъ, да отхвърлимъ просбата на тѣзи чиновници и да остане безъ послѣдствие.

Докл. Бошнаковъ: Г-да! Статистическото Бюро съществува двѣ години насамъ и споредъ нуждата на страната, то може да съществува още 15 години. (Гласове: може!) Чиновницитѣ, които служатъ въ това бюро, а именно шефътъ и повисокитѣ чиновници се назначаватъ съ Княжески Указъ, а онѣзи, които служатъ по година и двѣ, назначаватъ се съ Приказъ отъ Министра, и въ бюджета е предвидена заплатата и на еднитѣ и на другитѣ; слѣдователно и еднитѣ и другитѣ сж правителствени чиновници. Че не имъ сж се заплатили квартирни, ние по-напредъ се произнесохме, но не произнесохме се легкомысленно; защото Мин. Съвѣтъ по-напредъ бѣше постановилъ, че не трѣба да имъ се заплатятъ, и че се считали волнонаемни чиновници, отъ което слѣдва, че тѣ волнонаемни или не, сж чиновници. Заради това, за по-правилно разрѣшение на този въпросъ и за отбѣгване на всѣка отговорностъ, по мосто мнѣние, заедно съ мнѣнието на г-на М-ра Президента, да се проводи

това прошение въ Мин. Съвѣтъ, който заедно съ Дър. Съвѣтъ да рѣши: да ли сж чиновници или не, и да ли ще бждатъ чиновници или ще се считатъ за разсилни. Тукъ е ясно, че и приврѣмненитѣ и неприврѣмненитѣ служащи сж чиновници. Моля да се вотира предложението ми: да се препрати въ Мин. Съвѣтъ, който заедно съ Държ. Съвѣтъ да разрѣши този въпросъ: да ли сж чиновници или не, и да преминемъ на друга работа.

Председателъ: Който приема предложението на г. докладчика, да си дигне ржката. (Болшинство). Приема се.

Докл. Бошнаковъ: Г-да Представители! Тукъ има едно прошение доста дълго и широко и при него друго едно проведено отъ канцеларията на НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО. Просителитѣ сж брати Стаматъ Спанудисъ, който сж освободили около 580 дѣвойки и поробени дѣщица прѣзъ врѣмето на войната. Тѣ просятъ едно възнаграждение, предъ видъ на разноситѣ, които сж направили при освобождението на заробенитѣ Българчета и Българки. Да се разрѣши това нѣщо сега, е нѣщо мжчно, и за това азъ бихъ помолилъ, да се препроводи това прошение въ Бюджетарната комисия, която заедно съ прошетарната комисия да рѣши този въпросъ въ едно частно засѣдание.

Аневъ: Т. е. какъ мисли г-нъ докладчикъ: тия двѣ комисии като се събержатъ, окончателно ли да рѣшатъ този въпросъ, или да зематъ една извѣстна резолюция върху този въпросъ и да я представятъ въ Нар. Събрание?

Докл. Бошнаковъ: Моето мнѣние е това: да се обждатъ тѣзи двѣ прошения и приложенитѣ при тѣхъ документи и двѣте комисии да дадатъ своето мнѣние, и слѣдъ това или тамъ да рѣшатъ комисииитѣ, или тукъ да се произнесжтъ народнитѣ представители. Комисията предлага това, защото тя не можаше да приеме на себѣ си сичката отговорностъ.

Шивачовъ: Ако е да разгледатъ това прошение двѣтѣ комисии и Нар. Събрание да се произнесе, разбирамъ; но както каза г-нъ Бошнаковъ, или тамъ да се рѣши въпросътъ, или тукъ, това не разбирамъ. Нар. Събрание трѣба само да се произнесе. (Гласове: да!) Двѣте комисии да се събержатъ и обмислятъ, и заключението да представятъ на Събранието, което окончателно да се произнесе: да ли да се даде възнаграждение на тѣзи хора, или не.

Докл. Бошнаковъ: Повтарямъ да кажа, че прошениято е доста обширно и заедно съ друго едно прошение е испратено отъ канцеларията на НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО, заедно съ нѣкои документи; и мнѣнието на прошетарната комисия е, щото изучаването да стане въ съединено засѣдание на

двѣтъ комисии, които да се произнесжтъ, било тамъ, било тукъ да представятъ заключението си.

Шивачовъ: Азъ не разбирамъ г-нъ докладчикъ какъ смѣсва въпросътъ. Тукъ е ясно: Комисиятъ бюджетарна и прошетарна ще изучатъ въпроса и ще докладватъ на Нар. Събрание; ако желаятъ да даджтъ своето мнѣние, могатъ да го даджтъ, и отъ Нар. Събрание зависи, да рѣши тѣй или инакъ тозъ въпросъ.

Дуковъ: До колкото разбрахъ, г-нъ докладчикъ твърдѣ добрѣ разясни въпросътъ, но не разбирамъ, какъ г-нъ Шивачовъ не може да се освѣтли. Той каза, че е имало прошение, което е твърдѣ важно и се касае за нѣколко стотини отъ тогавашнитѣ заточени наши отъ тукъ. Най-сетнѣ, разбира се, ако има таково нѣщо положително, разбира се, тозъ чловѣкъ, който дава прошения, трѣба да има нѣкакви доказателства, и да седнемъ тѣзи доказателства сега да ги разгледваме, не ще имаме врѣме, и можемъ да се произнесемъ инакъ, отъ колкото или отъ както се изисква. Зарадъ туй споредъ г-на докладчика както той предлага, и азъ се присъединявамъ, да се препрати това прошение изнова на прошетарната комисия, доказателства да прочете, да даде своето заключение, както за всичкитѣ прошения. И тогава, когато се прочетжтъ тѣзи документи, Нар. Събрание ще може да се произнесе въ едно отъ идущитѣ си засѣдания, защото прошениято е важно и не можемъ да се произнесемъ отъ еднажъ. За това нека го препратимъ въ прошетарната комисия и същеврѣменно бюдж. комисия да се произнесе т. е. не окончателно, но да го прегледатъ и пакъ да го донесжтъ тукъ, щото Нар. Събрание да се произнесе окончателно.

Докл. Бошнаковъ: Пакъ повтарямъ, че прошетарната комисия желае да разгледъ и изучи това прошение съвмѣстно съ бюджетарната комисия. А за да нѣма нѣкаква отговорностъ, тя ще представи заключението си на Нар. Събрание, за да рѣши то.

Председателъ: Приема ли се мнѣнието на г. докладчика на прошетарната комисия, за да се разгледъ прошениято на братия Стаматъ Спанудисъ отъ бюджетарната и прошетарната комисия събрани наедно, които каквото мнѣние съставятъ за това прошение, да го съобщатъ на Нар. Събрание за окончателното рѣшение на въпросътъ? (Приема се.) Който не приема, да си дигне ржката. (Никой недигна.) Приема се.

На дневенъ редъ дохожда: законопроектъ за черкескитѣ и татарски земи.

М-ръ Ген. Соболевъ: Позвольте мнѣ отвлѣтитъ на запросъ вчера сдѣланный г-омъ Щербановимъ по Дунайскому вопросу.

Председателъ: Имате думата.

М-ръ Ген. Соболевъ: Вчера вечеромъ нашъ собратъ г-нъ Щербановъ сдѣлалъ запросъ по поводу исключенія Болгаріи, при обсужденіи Дунайского вопроса, изъ состава Лондонской конференціи. Имѣю честь заявить слѣдующее.

Правительство ЕГО ВЪСОЧЕСТВА Господаря въ виду особой для Болгаріи важности правильнаго разрѣшенія Дунайского вопроса и примѣняясь въ существующимъ трактатамъ вошло куда слѣдуетъ съ предложеніемъ о томъ, что бы г-лосъ Болгаріи былъ услышанъ на Лондонской конференціи и о томъ, что бы на ней были приняты во вниманіе интересы Княжества. Правительство ЕГО ВЪСОЧЕСТВА послало своихъ делегатовъ въ Лондонъ. Оно надѣется, что законныя требованія Княжества, въ виду избѣжанія могущихъ быти въ будущемъ усложненій, будутъ уважены великими державами, прямыя интересы которыхъ заключаются въ прочномъ утвржденіи всеобщаго мира. (Продължителни ржкоплескания).

Щербановъ: Послѣ объясненіята, които имаме честъта да чюемъ отъ г-на М-ра Президента, имамъ честь да помоли Нар. Събрание да изслуша едно предложение, което послѣ туй има да направа. То е туй: (Чете:)

«Предлагамъ на Нар. Събрание да постанови, щото нашето правителство не трѣба да приема никакво рѣшение на Лондонската конференция, което би докачало съществениѣ права на Княжеството върху Дунава, въ предѣлитѣ на Княжеството и да протестира още отъ сега за земенитѣ рѣшения, които биха станали въ тая конференция, безъ съгласието на Българското правителство».

(Ржкоплескания и викове: да живѣе Българското правителство!)

Аневъ: Азъ до колкото разбрахъ отъ думитѣ на г-на Щербанова, че трѣбало нашето правителство и Нар. Събрание да протестиратъ, азъ ще кажа, че тозъ въпросъ е много деликатенъ. Тамъ засѣдаватъ Великитѣ сили. Заради това много добрѣ ще направимъ, да се съберемъ въ едно частно засѣдание, за да размислимъ, какво трѣба да направимъ.

Шивачовъ: Азъ мисля, че тозъ въпросъ е вече рѣшенъ. Щомъ г-нъ Щербановъ благоволи да прочете своето предложение, Нар. Събрание съ ржкоплесканието показа, че го одобрява и приема. За това моля г-на председателя, да попита Нар. Събрание, да ли приема това предложение.

Председателъ: Има ли още нѣкой отъ депутатитѣ да говори върху тозъ въпросъ? (Нѣма!) Тогава, приема ли

Нар. Събрание предложението, направено от г-на Щърба нова? (Гласове: Приема!) Който го не приема да си дигне ржката. (Никой не дига.)

Г-н докладчикът на комисията да докладва по законопроекта за черкезскитъ и татарскитъ земи.

Докл. Аневъ: Сега предстои на Нар. Събрание задачата да обмисли единъ законъ, на който необходимостта се чувствуваше отдавна, и съ вотиранieto на тозъ законъ ще туримъ край на много неприятности, които се случваха между административнитъ власти и селскитъ общини отъ една страна, и отъ друга страна по между самитъ тия общини и частни лица. Често пжти административнитъ власти сж имали да рѣшаватъ подобни въпроси или подобни спорове и разбира се окр. управителъ или окол. началникъ е давалъ едно рѣшение по своитъ съображения, но всекога едната или другата страна се считаше онеправдана. Сега обаче, когато Нар. Събрание гласува и приеме единъ законъ съ измѣненната, които сме направили съ съгласието на г-на М-ра на Финанситъ, подобни спорове се разрѣшаватъ сами по себѣ си, защото всека интересующа се страна въ това отношение ще бѣде длѣжна, да се съгласи на предложението на надлѣжний окр. управителъ, защото ще стане на основание на единъ законъ, когото Нар. Събрание е обсъдило и приело. (Чете:.)

ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за

ЧЕРКЕЗСКИТЪ И ТАТАРСКИТЪ ЗЕМИ

Чл. 1.

«Отстъпенитъ на преселенцитъ черкезски и татарски земи се дѣлятъ на три категории: Частни, общински и правителствени».

Нѣма никакви измѣнения.

Предсѣдателъ: Приема ли се 1-й членъ, както е въ законопроекта и както го е приела комисията? (Приема се.)

Докл. Аневъ: (Чете:.)

Чл. 2.

«Частнитъ сж ония, които сж били насилствено и безъ всеко възнаграждение взети отъ частни лица и дадени на черкезитъ и татаритъ».

Предсѣдателъ: Моля г-на докладчика, да благоволитъ и почака малко, за да видимъ кѣдѣ се намиратъ квесторитъ, понеже и двамата лицуватъ, и ако стане нужда за гласуване, нѣма кой да брой гласовѣтъ. (Докладчикътъ спира и чака, догдѣ дойдоха квесторитъ.)

Ще си позволя да забѣлѣжа на г-да квесторитъ, че не трѣба и двамата да отсъствуватъ въ сжщото врѣме, защото тѣхната първа длѣжностъ е, да преброяватъ гласовѣтъ презъ врѣме на гласоподаванието, и щомъ и двамата отсъствуватъ, не може да се гласоподава.

Кв. Манафовъ: Тѣй като азъ излѣзохъ, да кажа да донесѣтъ ламби и свѣци, г-нъ Геровъ трѣбаше да знае длѣжността си и да си държи мѣстото.

Предсѣдателъ: Моля г-на докладчика да слѣдва.

Докл. Аневъ: (Чете:.) Чл. 2. Частнитъ сж ония, които сж били насилствено и безъ всеко възнаграждение взети отъ частни лица и дадени на черкезитъ и татаритъ». (Приема се). (Чете:.)

Чл. 3.

«Общинскитъ сж ония, които сж били тоже насилствено и безъ възнаграждение взети отъ земитъ на общинитъ за сжщата цѣль.» (Приема се).

Чл. 4.

«Правителствени сж ония, които правителството ги е притежавало преди населяванието на черкезитъ и татаритъ или ги е взело отъ частни лица и общини срѣщу надлежно възнаграждение, за да ги даде на черкезитъ и татаритъ или за да възнагради съ тѣхъ ония, на които е то отнело имотитъ въ полза на преселенцитъ». (Приема се).

Чл. 5.

«Частнитъ земи, сир. ония които сж били отнети безъ всеко възнаграждение отъ частни лица, да се върнатъ безъ условно на предишнитъ имъ притѣжатели.»

Нѣма никакви измѣнения.

Попповъ: Тозъ членъ казва, че частнитъ земи, сир. ония, които сж били отнети безъ всеко възнаграждение отъ частни лица, да се върнатъ безусловно на предишнитъ имъ притѣжатели. Това разбирамъ за земитъ дадени на черкезитъ, защото черкези нѣма вече въ България, но за татаритъ го не разбирамъ, защото въ България има татари, на които земитъ не могатъ да се отнематъ. Тукъ не може да си обясни, да ли се казва само за избѣгналитъ татари или за всичкитъ, и щомъ това не е обяснено, ще има спречкване; напр. единъ селянинъ ще излѣзе и ще каже: тая нива е моя; татарина ще извади документътъ, съ който я владѣе, и така ще се влачатъ постоянно на горѣ на долу.

Докл. Аневъ: Кѣмъ тозъ членъ има едно допълнение. Комисията наистина бѣше пропуснала това, но най-сетнѣ ѣ доде на умъ, че има и такива села, гдѣто сж останали татари.

Татаритѣ много не сж и цѣли села нѣма, но извѣстно число татари сж останали. За това комисията е направила слѣдующата прибавка. (Чете:)

«Земли, които се владѣятъ отъ неизселивши се татари, се повърщатъ на предишнитѣ имѣ притѣжатели, съгласно съ членове 6 и 7 срѣщу едно прилично възнаграждение, освѣнъ, ако предишнитѣ притѣжатели не се задоволяватъ съ подобно възнаграждение.»

Председателъ: Моля г-на докладчика, още еднажъ да прочете прибавката.

Докл. Аневъ: (Прочита я.)

Председателъ: Т. е. този членъ отмѣнява ли 5-й членъ?

М-ръ Начовичъ: До колкото разбирамъ, тази прибавка не отмѣнява 5-й членъ, но го допълнява. Членъ 5-ий казва: «Частнитѣ земи, т. е. ония, които сж били отнети безъ всѣко възнаграждение отъ частни лица, да се върнатъ безусловно на предишнитѣ имѣ притѣжатели.» Добрѣ, но татаритѣ на които сж били дадени, ако не сж си отишли, какво трѣба да стане? Възможно ли е да имѣ се грабнатъ имотитѣ на сила и да се предадѣтъ на предишнитѣ имѣ стопани? То е невъзможно. Заради това, въ добавление се казва: «земи, които сж владѣни отъ неизселивши се татари, се повърщатъ на първитѣ имѣ притѣжатели съгласно 6-й и 7-й членове, срѣщу едно прилично възнаграждение, освѣнъ ако предишнитѣ имѣ притѣжатели не се задоволяватъ съ подобно възнаграждение», Сир. ако би тѣзи притѣжатели да кажатъ, че се задоволяватъ съ тази заплата, въ такъвъ саучай правителството ще имѣ плати на мѣсто да имѣ върща земитѣ.

Поповъ: Твърдѣ тъмно стои. Азъ мисля, че по-добрѣ ще бѣде ако се каже: съ исклучение на татаритѣ, които сж останали въ Княжеството.

М-ръ Начовичъ: Азъ мисля, че предложението на г-на Попова не показва никакъ, какъ ще се рѣшаватъ тия въпроси. Тѣжъ напирмѣръ, единъ человекъ ималъ една нива, която му е била отнета и дадена на татаринъ; ако татарина е избѣгналъ, всички сме съгласни, че нивата трѣба да се върне на предишния нейнъ стопанинъ; мнѣнията сж раздѣлени само за ония случаи, когато татарина не е побѣгналъ, но слѣдва да владѣе имота, който му е билъ даденъ преди двадесетъ години. Правилно ли е, питамъ азъ, да не се върща нивата на тоя человекъ само защото Татарина не е побѣгналъ, когато той, стопанина щеше да си я получи назадъ, ако Татарина бѣше напустналъ България? Какво е виноватъ предишния притѣжателъ, че татарина е останалъ въ България? и пакъ ли е, когато на всички други обез-

правдани се даватъ или пари или имотитѣ назадъ, пакъ ли е нему нищо да не се дава?

Дуковъ: Този членъ и на менѣ е твърдѣ тъменъ. (Докл. Аневъ: направете го поясенъ!) Немога да го направя поясенъ, но ще покажа мотивитѣ, по които не може да остане тѣжъ. Разбира се, тука се казва за онѣзи, които сж се исселили, но които не сж се исселили, тѣ хора си оставятъ тука. И тѣ иматъ даже нѣкои владала, тапни за имуществата, които имѣ сж дадени и които владѣятъ. Сега като има този законъ, да се върщатъ земитѣ на предишнитѣ имѣ притѣжатели, твърдѣ ясно се разбира, тогазъ человекътъ сир. първия притѣжателъ ще каже на татарина: днеска законътъ ми повърща земята, азъ си искамъ земята, не ми трѣбватъ пари и възнаграждение. И така отъ друга страна татарина не ще рачи да отегли земята си, и ще трѣба да идатъ да се сждятъ въ сждилищата. Азъ тѣжъ не могъ да разбержъ, и зарадъ туй мисля, че този членъ не може да остане тѣжъ, както каза и г-нъ Поповъ, ще бѣде по-добрѣ, ако се каже: «освѣнъ земитѣ на татаритѣ, които не сж се исселили.»

Манафовъ: Отъ този членъ мисля, ще произлѣзжтъ голѣми неприятности, тѣжъ като у насъ се практикува турски законъ за земитѣ, който казва, че който е владѣялъ една земя 10 години, той става сжщински господаръ на тази земя. Тогазъ какъ нѣкои отъ татаритѣ, които владѣятъ тѣзи земи, отъ 10—12 год. и притѣжаватъ оригинални документи, какъ можемъ да ги испхдимъ, когато притѣжаватъ документи на основание на единъ законъ, и ако се нелѣжа на основание на закона за земитѣ отъ 1876 год. който изрично казва, че щомъ има нѣкой добръ документъ или добра тапия за една земя, която я е работилъ 10 години, никой и въ никой случай не може да я отнеме отъ него. Тогава незнай, да ли вмѣсто да уредимъ тѣзи земи, ще пххнемъ разнитѣ притѣжатели въ споръ.

Мариновъ: Азъ мисля, че въпросътъ, който зададе г-нъ Поповъ, може да се удовлетвори съ чл. 11, който казва, (чете:) «Въ случай, че частни земи сж били отдадени на опълченци или български преселенци, на тѣхнитѣ притѣжатели се отетѣпва съотвѣтствующето количество държавна земя тамъ, гдѣто има такива, или стойността на отнетата земя.» Слѣдователно, ако и днесъ има такива земи частни или общински дадени, то правителството ще постѣпи сжщо така, както ще постѣпи и съ тия земи, на които се намиратъ днесъ опълченци и не може да ги испхди.

Попповъ: Казахме, че има села, които не сж развалени и има въ нѣкои напр. 50 къщи татарски и 50 български,

и на тѣзи татари сж дадени отъ българскитѣ нивы. Сега като има тозъ законъ, всѣкога ще каже Българина на татарина: дай си ми нивята, безъ да го пита, че е плащалъ данѣкъ. Тогава, какъ ще каже? Трѣба да се пренесе въ друго село. Отъ гдѣ ще му дадѣтъ земя? Това е мъчно.

Шивачовъ: Азъ мисля и съмъ съгласенъ съ г-на Маринова, само желая да се обясни, че ако тѣзи земи се владѣятъ и до днесъ, на тѣзи хора се дава земя отъ държавнитѣ имоти, т. е. други земи; (Гласове: ако има.) ако има, разбира се, ако нѣма такова, то парично възнаграждение. Азъ впрочемъ неправа никакво предложение, само искахъ да се обясни членътъ и да се каже, че за тѣзи земи, на които новитѣ притѣжатели не сж се изселили, Нар. Събрание да опредѣли, да имъ се даде съотвѣтствующето количество земя отъ правителственнитѣ имоти, или пакъ парично възнаграждение, ако нѣма земя.

Докл. Аневъ: Комисията бѣше оставила въ послѣдното засѣдание членътъ туй, както е сега, а това ново допълнение стана днесъ. Тя помисли, че има татари, които сж останали, но сж прѣснати по едни или двѣ къщи, затова по много отъ комисаритѣ дойдоха до заключение въ послѣдното засѣдание и се съгласиха, да остане членътъ тѣй, както е сега; но послѣ видѣха, че трѣба и това да се предвиди, защото въ Провадийскій окръгъ има повече татарски къщи въ селата, тѣй щото стана нужда да се допълни членътъ и да се формулира изново. Г-нъ М-ръ да има добрината, да направи ново предложение.

Председателъ: При всичко, че не ми се пада да говоря, но за да се свърши, ако е възможно тозъ въпросъ, който подигна г-нъ Поповъ, незная да ли не ще може да се вземе тази опасностъ, предвидена отъ г. Попова, ако се ре-визира членътъ както слѣдва. (Чете:) «частни земи, (или които сж отнети отъ частни лица безъ всѣко възнаграждение), които бѣха заняти отъ черкеси и татари, да се повърнатъ безусловно на предишнитѣ имъ притѣжатели, ако черкзитѣ и татаритѣ сж изселени».

М-ръ Начовичъ: Това предложение пакъ нерѣшава въпросътъ. Азъ мисля, че може да се рѣши, ако се приема такова нѣщо: за земитѣ, които сж били владѣни отъ неизселивши се татари, се дава въ замѣна или съотвѣтствующето количество правителствена земя или прилично възнаграждение.

Шивачевъ: Азъ съмъ съгласенъ съ мнѣнието на г-на Министра на Финанситѣ, но да се опредѣли, какъвъ ще бжде тозъ размѣръ на възнаграждението, ако нѣма правителствени земи, за да неставатъ дълги разисквания. Такива

случаи ще има твърдѣ малко, и азъ до колкото зная само въ Хаджи-Оглу-Пазарджикската околия има да се срѣщне това; другадѣ нѣма. (Единъ гласъ: въ Силистренското окръжие има!) Трѣба да се опредѣли размѣрътъ на паритѣ отъ Нар. Събрание. Единъ ще каже 20, другъ ще каже 50 лева и не ще може да се дойде до заключение.

Дуковъ: Тогава за допълнение предложението на г-на Шивачова, трѣба да се кажатъ още двѣ думи: «ако тѣ се нуждаятъ отъ тази земя». Инакъ, разбира се, всѣки ще каже, че нѣма земя, и нему трѣба да се плати.

Поповъ: Както и да го направимъ, не ще стане за свѣта нѣщо. Има татари, които да му дадешъ незная какво, не си дава нивата. Той е земледѣлецъ и трѣба да обработва нивата си, за да поминува, и ако му я вземемъ, пакъ нѣма друга правителствена земя да му дадемъ. Затова, подобръ е да остане членътъ съ думитѣ «които сж изселени». То е доста. Защото съ какво ще го оправдаемъ, ако нѣма отъ гдѣ да му вземемъ земя?

Иорданъ Шишковъ: Предложението на г-на М-ра на Финанситѣ е много добро, само съ тая прибавка, за да се не опредѣляватъ комисии, да се каже: «да се възнаграждаватъ предишнитѣ притѣжатели съ по два лева на дюлюмъ.»

М-ръ Начовичъ: Още еднажъ ще прочетѣ предложението. (Чете:) «За земи, които се притѣжаватъ отъ неизселивши се татари, се дава въ замѣна на първитѣ тѣхни притѣжатели или съотвѣтствующето количество земя или прилично възнаграждение». Неможе да се опредѣли отъ на прѣдъ, каква сума или каква цѣна трѣба да се даде на дюлюмъ, защото на нѣкои мѣста, земитѣ сж сѣжни, а на други ефтини, тѣй щото окръжнитѣ управителни свѣти сж най-подходящитѣ учреждения да рѣшаватъ, какво възнаграждение ще се дава.

(Подпредседателъ Ив. Симеоновъ, завзема председателското мѣсто).

Митр. Симеонъ: Ми се струва, че ако Нар. Събрание приеме предложението на г-на М-ра на Финанситѣ, ще причини не само на правителството твърдѣ голѣми главоболия, но и твърдѣ голѣмъ превратъ у насъ; защото г-да, има села заселени отъ татари отъ 20 год. на самъ, отъ които се изселихъ християнитѣ, та за това турското правителство ги даде на татаритѣ. Тѣзи татари работятъ тѣзи земи отъ 20 год. насамъ, и ако би да се приеме това предложение, което прави г-нъ Начовичъ, азъ се страхувамъ твърдѣ много, че ще се появятъ много хора, които ще кажатъ, че земята която работятъ еди-кои татари, принадлежи на менъ; слѣдователно, тѣ ще иматъ право споредъ тозъ законъ, да си

зематъ земитѣ назадъ. Добрѣ, ако се случи да има на онова мѣсто, въ което живѣятъ татаритѣ, правителствени земи да имъ се дадѣтъ, това го разбирамъ — правителството може да употреби извънредни мѣрки да накара татаритѣ да оставятъ тѣзи земи, които да се дадѣтъ на предишнитѣ имъ притѣжатели а на татаритѣ да дадатъ други земи; но ако се случи да нѣма правителствени земи, какво ще стане? — Тогава правителството ще бѣде принудено, за да изпълни този законъ, да накара всичкитѣ татари, да се изселятъ и да отидатъ на други мѣста, нѣщо несправедливо. Да ви кажа примѣри: Единъ сахатъ далечъ отъ Шуменъ има едно село, което прѣди Кримската война бѣше населено отъ християне. Нъ прѣзъ Кримската война, защото минуваше отъ тамъ много войска, християнитѣ бѣха принудени, да се изселятъ и да отидѣтъ на Шуменъ. Като дойдохъ татаритѣ, всичкото това село, което се нарича Буланжкъ, се даде отъ турското правителство на татаритѣ, които и до днешенъ день живѣятъ въ казаното село. Но сега на основание този членъ, който г-нъ М-ръ Начовичъ предлага, какво ще стане? Ще стане това: предишнитѣ притѣжатели ще се представятъ на сѣдилището, и ще кажатъ: «на основание на този законъ ний искаме, правителството да исплди татаритѣ отъ тамъ и да ни предаде обратно земитѣ ни.» Това ще бѣде съвършено несправедливо. Азъ най напрѣдъ разбирахъ, че този законопроектъ става за онѣзи черкезки и татарски земи, които сега за сега сѣ съвършено празни. Защото, черкезитѣ и татаритѣ ги напуснаха и си отидоха, а колкото за тѣзи земи, които по този или онзи начинъ се дадоха на татаритѣ, които живѣятъ още тукъ, струва ми се, че за тѣхъ не трѣбва сега да стане ни дума, защото правителството ще има твърдѣ голѣмо главоболие. Отъ друга страна ще принудимъ хора, които сѣ орали тѣзи земи отъ 20 години на самъ, да си оставатъ огнищата, и да си построяватъ нови къщи и ново хазайство.

М-ръ Начовичъ: Моето предложение не е съвършено тѣй, както го мисли Негово Високо-преосвященство; заради туй ще го прочетѣ още веднажъ: (Чете): «За земи, които се притѣжаватъ отъ неизселивши се татари, се дава въ замѣна на първитѣ притѣжатели, или съответствующе количество земя или прилично възнаграждение;» сир. тѣзи хора нѣма да се исплждатъ; и ако се появятъ нѣкой хора, които да докажатъ, че тѣзи земи, които занимаватъ татаритѣ, сѣ тѣхни, правителството ще имъ даде възнаграждение на основание цѣната на земята, и никакъ нѣма да плди татаритѣ. Защото, мисля, че не е справедливо на едни хора, на които земитѣ се заематъ отъ преселенци, да имъ се даде възна-

граждение, а тѣзи, на които земитѣ се владѣятъ още отъ татари, да останѣтъ безъ всеко възнаграждение. Позволете ми да прочета още веднажъ предложението, което прави по слѣдствие на станалитѣ тука разисквания: (Чете): «За земи, които се притѣжаватъ отъ неизселивши се татари, се дава въ замѣнъ на първитѣ имъ притѣжатели, или съответствующе количество правителствена земя или съответственно възнаграждение.»

Шивачовъ: Азъ искахъ да кажа сѣщото, което каза г-нъ М-ръ Начовичъ, че това предложение, което прави той не е друго нищо, освѣнъ че Народното Събрание дава право на всичкитѣ хора, които сѣ имали нещастieto, да имъ се земе земята безъ никакво възнаграждение и се даде на черкезитѣ и татаритѣ. Сега, ако би отъ 10 души 8 тѣ да се ползуватъ и да получаватъ земитѣ си назадъ, защо първитѣ притѣжатели на земитѣ на останалитѣ двама да не се ползуватъ нищо? Това ще бѣде несправедливо. И тази несправедливостъ именно се удовлетворява съ предложението на г-на М-ра на Финанситѣ. Тѣй щото излиза, че татаритѣ напр. които живѣятъ сега тука, да кажемъ, че Иванъ или Драганъ сѣ имали по 20 дюлума земя, която е тѣхна собственостъ, правителството имъ казва: «като докажатъ, че е била тѣхна», ще имъ се даде правителствена земя; ако нѣма правителствена земя, тогава окръжний свѣтъ опредѣлява и имъ се плаща съ пари тѣхната земя. Отъ това предложение не се разбира никакъ, че гдѣто има татари и сега, ще имъ се испатъ земитѣ назадъ, и че ще се исплждатъ татаритѣ. Това не може да бѣде. Хората живѣятъ отъ 10—15 години на тамъ, работили сѣ тѣй сѣщо земята, съставили си горѣ долу хазайство; и сега да ги исплдимъ, това никакъ не може да бѣде, и не вѣрвамъ да се съгласи на това и нашето правителство. Заради това моля, да се приеме предложението на г-на Начовича.

Лазаръ Дуковъ: Не можъ да се съглася съ г-на Начовича. Негово Високопреосвященство твърдѣ добрѣ разясни работата и трѣбва да се постѣпи така, както той каза! Ако искаме да удовлетворимъ вѣтитѣ притѣжатели, ний трѣбва да имаме по-напредъ 2 милиона гроша или лева, за да откупимъ тѣзи земи, и трѣбва да знаемъ, че земитѣ не сѣ тѣй евтини, както сега ний ги оцѣняваме по франкъ на дюлюмъ, а като нѣмаме земи да имъ дадемъ въ замѣна, ний трѣбва на вторитѣ притѣжатели да земемъ земята. Ако предвидимъ това нѣщо въ закона, никой старъ притѣжател нѣма да се подигне, да си иска земитѣ, които се владѣятъ отъ 20 год. на самъ отъ татаритѣ. Друго нѣщо каза г-нъ Шивачовъ, че ако тѣзика притѣжатели докажатъ съ нѣкакви

документи, че биле тѣхни, — ще му кажж, че преди 20 год. нѣмаше документи; редовни хюджети и документи за всичитѣ ниви нѣматъ даже гражданитѣ, а камо ли селянитѣ. За частни ниви нѣмаше нийде, защото такива форми излѣзоха еднажъ на всѣкадѣ. Заради туй не може да се откупятъ венчикитѣ земи и да се удовлетворятъ първитѣ притѣжатели. Най-напредъ тѣзи татари сж на такива мѣста, дѣто е нѣмало правителствена земя. Турското правителство щеше да имъ даде своя; нѣмаше да земе земитѣ на християнитѣ и да ги даде на татаритѣ; рѣдки сж онѣзи мѣста, дѣто имаше 5, 6 къщи татарски или черкезски; дѣто се намѣриха много мѣста, направи се цѣло село татарско, тамъ се населиха. Както казва Негово Високопреосвященство за Шумненскій окръгъ: тѣй имало и цѣли села въ Провадийскій окръгъ; нѣ сега останаха твърдѣ малко. Найсетнѣ членътъ самичкъ ще покаже, щото тѣзи притѣжатели, които сж държали землитѣ преди 20 год., да си искатъ това право. Отъ една страна нѣма да кажж за документитѣ; нѣ и безъ това закона имъ дава право; защото първитѣ притѣжатели ще кажжтъ на вторитѣ, че и тѣ нѣматъ документи, а мене закона ми дава право да ги зема назадъ. Слѣдователно и онзи, който има документи, и него ще могатъ да го испаднатъ; сега ще трѣбва да се плаща и на онзи, който има документи и на онзи, който нѣма. Съ това ще се срещнатъ голѣми неспоразумѣния и главоболия. Ще затруднимъ и правителството, ще истощимъ и хазната. Разясненията на Негово Високопреосвященство сж твърдѣ на мѣсто, и за това ако се приеме този членъ, послѣ да се преправи.

Геровъ: Г-да представители! Предложението на г. М-ра Начевича не виждамъ нищо друго да направи, освѣнъ да повдигне селата, да захванжтъ, да казватъ, че земята на еди кое татарско село, че земята на еди кое черкеско село е наша. Тогазъ какво ще направимъ съ това? Ще направимъ само и само на сѣдилищата работа, и още да искараме правителството отъ пари, защото селенитѣ наши сж извѣстни, какъ постъпватъ въ такъвъ случай. Всѣко село ще захване да казва, че въ еди кое село земята е наша земя, ливадитѣ сж наши ливади, нивитѣ сж наши ниви. Заради това, ако не повърнемъ тази земя или тѣзи ниви и ливади: тогава ще трѣба да се повърнатъ паритѣ. Нѣ какво ще направимъ съ това? Нищо друго, освѣнъ че ще туримъ правителството въ едни огромни разноси. Заради това азъ мисля, че земитѣ, които сж испразнени отъ черкеситѣ и татаритѣ, тия да се раздажтъ на първитѣ имъ притѣжатели, а онѣзи черкези, които владѣятъ земитѣ си и до днесъ (Гласове: нѣма черкези въ България) Има, има черкези

въ Русчушкий окръгъ, които владѣятъ земитѣ отъ 10 до 20 години (Министръ Начевичъ: тѣ нѣматъ право да владѣятъ земя, и отъ тѣхъ ще се отнематъ; трѣба да се очистятъ), и сж давали десятъкъ, както преди освобождението, тѣй и послѣ освобождението, и земята, която споредъ закона е работалъ нѣкой десетъ години, не може да му я отнеме никой, или земята, която е останала 10 год. не работена, правителството я отнема като да е била негова. Заради това азъ съмъ на мнѣние, щото само земитѣ, които сж испразнени, да се раздажтъ на онѣзи хора, които сж ги притѣжавали най-напрежъ.

Буровъ: Това сжщото щѣхъ да кажж.

Докл. Анневъ: Азъ искахъ да предложа, ако се приеме предложението на г-на М-ра на Финанситѣ, слѣдва да се допълни. Наистина, всички сме съгласни, че ония поне, на които сж отнети земитѣ, трѣба да се възнаградятъ, или като имъ се повърнатъ земитѣ, или като се възнаградятъ прилично. И чл. 15 казва, че всички общини или частни лица, които сж зели на врѣме за възнаграждение други земи, длѣжни сж тѣ да явятъ. Това казва чл. 15-й. Тогавъ слѣдвало би това предложение на г-на М-ра на Финанситѣ да се допълни, като се каже: «за земи които се притѣжаватъ отъ неизселивши се татари, се дава въ замѣна на първитѣ притѣжатели, ако тѣ не сж възнаградени, или съответствующето и т. н. т.» Защото има и такива, които сж възнаградени, а днесъ въ силата на този законъ пакъ ще покажатъ претенции да се възнаградятъ. Но разбира се, такива земи, които биле дадени за възнаграждение, слѣдва да се повърнатъ. Сир. трѣба да се допълни това предложение и да се каже: «ако не сж възнаградени.»

Попповъ: Азъ знаа, че има у насъ хора, на които не се е дало възнаграждение за земенитѣ имъ земи; но азъ мисля, че тѣ нѣма да искатъ възнаграждение, защото по насъ толкозъ татари сж се гудили въ едно село, колкото имаше жители и имъ се дадохъ земи, които бѣха правителствени, и послѣ ако имаше селски земи, дадохъ се на преселенцитѣ. Заради това като направи г-нъ М-ръ дѣление, наистина поясно става сега, т. е. че само онѣзи земи, на които вторитѣ притѣжатели не сж се изселили, ще се дава или земя или пари; ако има земя, ще имъ даватъ земя, ако нѣма земя, пари. Но да ли нѣма да бѣдѣтъ много тѣзи пари? (Гласове: нѣма!) Добрѣ.

Щивачовъ: Преди всичко ще отговоря на г-на Герова че ако се съмнява, че еди кои селяне имали еди-дѣ земи, може ли г-нъ Геровъ да гарантира, че и въ други села нѣма земи за тѣхъ. Все едно е, били сж избѣгали или не, все

таки селянетъ ще заявятъ, че сж имали земи отнети и дадени на татаритъ. Били изселени или не, все така ще заявятъ. Тъй щото думитъ на г-на Герова сж неумѣстни и даже неопровергаватъ, но даватъ фактове да се приеме предложението на г-на М-ра на Финанситъ. На г-на Попова ще кажа, че тувъ възнаграждението, до колкото зная, невѣрвамъ да бжде твърдѣ много, защото въ Силистренский окръгъ, твърдѣ малко татари сж останали, а повечето сж изселени. Може да има най-много 4 или 5 села съ по 50 къщи Тѣхъ да оставимъ така, бихъ се съгласилъ само тогава, когато на всичкитъ не дадемъ земя. А щомъ едни хора не сж имали щастieto да избѣгатъ и тѣхнитъ татари, азъ мисля, ако да не имъ плащаме, не е добръ. Ако се възнаградятъ едни, трѣба да се възнаградятъ и другитъ. Заради това, предложението на г-на М-ра на Финанситъ е умѣстно и трѣба да се приеме.

Шипковъ : Сжщото щѣхъ да кажа.

Геровъ : Ще отговоря на г-на Шивачова, че незнае, отъ колко години татаритъ притѣжаватъ тѣзи земи, и ако ги иматъ отъ 20 години насамъ и сега да имъ ги отнемемъ, ще да има голѣми мжнотии. Заради това именно, дѣто настоявамъ, думата ми е това: татаритъ, които сж останали отъ 20 или 10 год. и сж работили земитъ и давали десятъкъ, на тия да оставимъ сжщитъ ниви, защото тия земи, за които казвамъ и за които искамъ да подбудимъ въпросъ, сж повече отъ правителственитъ мери дадени, а не сж земени отъ хорскитъ ниви. Азъ искамъ да не подбуждаме хората, че сж имали ниви и да имъ казваме: искайте си ги! Азъ не говоря за онѣзи села, за които казва Негово Високо Преосвященство, като напр. за Буланжъ, но азъ съмъ говорилъ за онѣзи села, дѣто напредъ не е имало други села. Сега да дадемъ на селянетъ причина, цѣли села да се дигатъ, не е справедливо. Заради това съмъ на мнѣние, само на изселенитъ татари земитъ, да се върнатъ на първитъ притѣжатели.

Преосвященный Митр. Симеонъ-Прѣславски : Азъ ще кажж пакъ г-да, че въпроса за татарскитъ и черкескитъ земи се подигна именно отъ онѣзи мѣста, които сж празни по причина на изселяване на черкеситъ и татаритъ и които принадлежжхъ на други притѣжатели. Струва ми се, че ще бжде добръ, ако се ограничимъ само на тѣзи земи. Защото ако земемъ подъ разискване въпроса за сичкитъ земи, които се дадоха на черкеситъ и татаритъ, то ми се струва, че може да направимъ намѣсто услуга, затруднение и зло; защото ще обезпокоимъ хора, които работятъ отъ много години известна земя. Отъ друга страна ще претоварваме безъ никаква причина хазната. Противъ тѣзи земи, които

владѣятъ останалитъ татари, струва ми се че нѣма никакви претензии. До колкото зная, никой до сега не е заявявалъ, че едикоя земя или нивя която работятъ едикои татири, била чужда собственост. Такова нѣщо не съмъ чулъ до сега. (Гласове: тѣй е!) И до сега има въ Шуменский окръгъ нѣколко села населени отъ татари, но за тѣхната земя до сега не съмъ чулъ да има нѣкакво оспорване. Оплаквания ставатъ за онѣзи земи, които се населяваха отъ черкези и татари, забѣгнали вече. А колкото се касае за други земи, въ които и до сега живѣятъ татари, за тѣхъ нѣма никакво оплакване. (Съгласие). Слѣдователно азъ съмъ на мнѣние, проекта, дѣто се разглѣдва днесъ, да се ограничи само на онѣзи земи, които сж съвършено празни. (Да!) А колко за онѣзи, въ които живѣятъ татаритъ, да не ги бутаме никакъ. Азъ подиръ обяснения, които г-нъ Министръ даде, разбрахъ подобръ работата. Предполагахъ, че съ предложението на г-на М-ра на Финанситъ, ако то се приемаше отъ Нар. Събрание, ще бждатъ принудени и живушитъ сега въ България татари да отстъпятъ притѣжаванитъ отъ тѣхъ земи на предишнитъ имъ притѣжатели. Сега обаче разбирамъ, че това предложение има за цѣль да даде възнаграждение на послѣднитъ за отнетитъ отъ тѣхъ земи. Но азъ пакъ не виждамъ нуждата отъ подобно предложение. Защото не разбирамъ, защо да се даватъ възнаграждения на хора, които не искатъ нищо. Единственитъ оплаквания, които сж станали до сега, както показватъ прошенията, които се отправихъ до Нар. Събрание, се отнасятъ до онѣзи татарски и черкески земи, които сж останали празни поради изселяването на татаритъ и черкеситъ. За това азъ мисля, че ако се ограничимъ само на тѣхъ, ще бжде достатъчно. И мисля, че ще бжде добръ ако се поправи 5 членъ по слѣдующий начинъ. (Чете):

«Частни земи, сирѣчь ония, които сж биле отнети безъ всѣко възнаграждение отъ частни лица и се притѣжаваха отъ изселени татари и черкези, да се вращатъ безусловно на предишнитъ притѣжатели.»

М-ръ Начовичъ : Както знаете, г-да представители, предложението, за което станаха досегашнитъ разисквания, азъ го направихъ, по случай на едно заявление отъ г-на Попова. Но подиръ освѣтлението, което представи Негово Преосвященство, потвърдено и отъ самия г-нъ Поповъ, именно че никакви рекламации не сж се явили до сега за земи, които се притѣжаватъ днесъ отъ татаритъ, азъ си оттеглявамъ предложението.

Шивачовъ : Азъ ми се вижда твърдѣ чудно, какъ може да се ограничимъ. Не може да се каже, че нѣма никакви

рекламации. Може би, че тѣзи хора не сж знаели, че Нар. Събрание ще прави законъ, да могатъ да заявяватъ.

Ако Нар. Събрание отетжни на едниѣ тѣзи земи, защо да не отетжни и на другитѣ? Дѣто каза г-нъ Геровъ, че земята е тѣхна, и т. н. т., този въпросъ се рѣшава отъ първитѣ 3 члена. Тамъ се казва много добръ, кои земи сж частни, кои общински и кои правителствени. Значи, ако е частна земя дадена на черкези и татари безъ никакво възнаграждение, то има чловѣкъ пълно право да я земе назадъ. Да ли се изселиха татаритѣ или неизселиха, това не е моя работа. Земята е зета, и азъ желая сега, да я получа назадъ. Правителството трѣба да плати, ако нѣма друга земя да имъ даде. Сега селянитѣ се нуждаятъ отъ земята, която турското правителство е дало на нѣколко души; а днесъ понеже нѣкои отъ тѣхъ не се изселиха, да губятъ напрежнитѣ притѣжатели правото на своята бивша собственостъ, това не може да бѣде. Тукъ не е работа за правителствени и общински, а главно е за частни земи, на които тѣхнитѣ притѣжатели сега ги изискватъ. За това предложението на г-на Начовича е твърдѣ справедливо. (Начовичъ: оттеглихъ си го!)

Марко Велевъ: Г-да! Колкото за татарски и черкезски земи, и за землитѣ на частни лица, ще кажа, че сж биле много населени татари въ България, но днеска сж съвсемъ малко останали. Недѣйте да се страхувате г-да, че ще накарате правителството въ голѣмо притѣснение да напжне ония човѣци, които сж останали втори притѣжатели на землитѣ, да владѣятъ безъ никакво възнаграждение на първитѣ притѣжатели. Недѣйте г-да така, защото ще каже една община била бѣдна за земя за днеска, и днеска си я получава и става нейно право. Днесъ да остане първия притѣжателъ, ще стане лошо, и правителството ще намѣри или правителствена земя или парична награда за онѣзи, които владѣятъ земитѣ днесъ. Ако е правителствена, правителството ще отетжни да я владѣятъ и сега, ако нѣма земя, правителството ще даде награда. (Гласове: съгласни!) Заради това молимъ г-на М-ра, (Гласове: съгласни!) твърдѣ лѣсно бѣше. (Гласове: съгласни, съгласни!) Защото г-да, (Гласове: съгласни, съгласни!) ние трѣба да знаемъ това. (Гласове: съгласни!)

Лазаръ Дуковъ: Нѣма да говоря върху предложението на г-на Министра Начовича, както и върху предложението на г. Шивачова; но да се ограничимъ само за тѣзи земи, въ които сж изселени татаритѣ, тогава е най-добро и най-справедливо. Тѣзи татари, г-да, трѣба да помниме, стоятъ отъ 22 години насамъ, и отъ онѣзи татари, които сж дошли

тогава и сж вехти притѣжатели, едва ли сж останали по нѣколко къщи отъ тѣхъ. Тѣ не ще могатъ да напуснатъ и оставятъ владѣнията си, както и само по себѣ си се разумѣва, че не сж виновати, а селянитѣ на основание на този членъ ще дойдатъ и ще си искатъ имуществата, ако ние търсимъ и приемемъ онова, което отѣгли г-нъ Начовъ, а иска да го присвои г-нъ Шивачовъ. То падне вече. Но да се изгонятъ, както каза и Негово Преосвященство, не е добръ. Освѣнъ това, онѣзи, които заявятъ, че ще си останатъ, нека си иматъ право, и тѣ, ако искатъ да заявятъ, нека заявятъ; и тѣзи, които не сж зели възнаграждение, въ бѣдѣщото Събрание ще подадѣтъ прошение, и всекогажъ ще имаме главоболия.

Председателъ: Нар. Събрание желас ли да се разисква още? (Нежелас).

Иорданъ Шишковъ: Двѣ думи искамъ да кажа за допълнение.

Председателъ: Ще туря подѣ гласуване.

Геровъ: Азъ виждамъ, че г-нъ Шивачовъ настоява да се отворятъ на г-да адвокати работи. (Единъ гласъ: не е тѣй!) Защо искате тука да се подига въпроса върху земи, които тѣзи хора владѣятъ 20 години, и които иматъ своитѣ документи? И да искаме да вотира Нар. Събрание единъ законъ противъ тѣхъ, само и само да отваряме на г-да адвокати работа! За това настоявамъ да се приеме безъ никакво разисквание предложението на Негово Високопреосвященство. (Съгласие).

Докл. Анневъ: Негово Високопрѣосвященство направи своето заключение по въпроса и каза, че незнае да сж посетили подобни оплаквания. Ако е това казано за Шумненскій окръгъ, това е друго нѣщо; но за цѣлото Княжество не може да се каже това. Може би въ други окръзи че има подобни случаи. Но тука се открива подобна работа: Има села въ Ломскій окръгъ, които въ врѣмето, когато се преселиха татари и черкези, сж съвсѣмъ прѣснати. Нѣкои пресѣли правителство, други сж отишли сами, и сега слѣдъ нашето освобожение сж захванали да се прибиратъ на старитѣ си огнища. А между тѣмъ, дохождатъ нѣколко татари въ тѣхнитѣ села, и на основание на своитѣ документи, и на основание на това, което каза предговорившиятъ, че единъ чловѣкъ, който владѣе една земя, въ продължение на 10 години, тя става негова събственностъ — тѣзи татари се завърнаха и искатъ своята земя, на основание на своитѣ документи, а селянитѣ ги пѣдятъ. Сѣки денъ постоянно имаше оплаквания, спорове и стѣлкновения по тѣзи татар-

ски землища. За това слѣдва таквъзъ нѣщо да се предвиди въ настоящитѣ законъ.

Бобчевъ : Азъ колкото зная за источна България, ний-дѣ нѣма частни земи да сж завладѣли татаритѣ; защото Българи отъ Елена даже ходиха да имъ правятъ къщи, и зная, че правителството имъ даде правителствени земи; слѣдователно азъ незная, да ли въ источна България сж завладѣни частни земи отъ татаритѣ, и да ли ще има голѣми главоболия.

Поповъ : Това г-нъ Бобчевъ не го е разбралъ добрѣ, когато му сж расправяли. Той трѣба да знае, че когато въ едно село имаше 50 къщи, населиха се 80 къщи татарски. 6000 дюлюма имъ се дадоха за 1200 кила мѣста. Дадоха на тѣзи татари наши мѣста, като дадохме всѣки на 100, 15, нѣкои даже и половина земитѣ си дадоха. Сега нѣкъдѣ половината татари си останаха. Половината татари, които си останаха, неможемъ сега да имъ земемъ назадъ земитѣ и неможе правителството да му купи други намѣсто тѣхъ. А които земи татаринтѣ е изоставилъ, или пакъ Българина ги е изоставилъ, неможе да ги купи втори пѣтъ. Ако направимъ да се връщатъ и неизселенитѣ земи, ще станатъ много ка-вги между татаритѣ и Българитѣ.

Шишковъ : (Исчерпано е!) Понеже г-нъ Д-ръ Цачевъ каза, че е исчерпано, азъ си оттеглявамъ думата.

Шивачовъ : Азъ ми се вижда чудно, какъ г. д-ръ Цачевъ си позволява да вика, че е изчерпано!

Съжалявамъ, че незнаете порядѣтъ въ Нар. Събрание.

Щомъ въ Народно Събрание има 4 или 5, които искатъ да говорятъ, до тогавъ мене се струва, че неможе да се пита Събранието, да ли желае или нежелаетъ да се говори.

Чудно ми се вижда, че нѣкой отъ г-да неможатъ да разбератъ въпроса. Ако получи единъ нѣкое право, трѣба да го получи и другитѣ. За това предлагамъ да се приеме предложението на г. Министра на Финанситѣ. Азъ отъ моя страна го предлагамъ.

Предсѣдателъ : Освѣтли ли се Нар. Събрание? (Освѣтли се!) Сега ще моля г-на докладчика: има двѣ предложения, едно отъ комисия, а другото отъ Неговото Високопреосвященство; кое да се тури на вотирание?

Докл. Бошнаковъ : Съгласявамъ се съ предложението на Негово Високопреосвященство. (Съгласие).

Митр. Симеонъ Прѣславски (чете) : «Чл. 5. Частни земи, които сж биле отнети безъ всѣко възнаграждение отъ частни лица, и се притѣжаваха отъ изселенитѣ татари и черкези, да се върнатъ безусловно на предишнитѣ имъ притѣжатели».

Предсѣдателъ : Приема ли Нар. Събрание това предложение? (Приема). Който неприема да си дигне ржката. (Меншество). Значи че е прието.

Докл. Анневъ (Чете) : Чл. 6. «Общинскитѣ земи да се върнатъ тоже на притѣжателитѣ имъ, ако се докаже, че мѣ-рата на общинитѣ, въ сравнение съ населението е твърдѣ малка». — Тукъ е станало отъ страна на комисията съ-всѣмъ малко измѣнение, сир. на края на члена е казано на мѣсто «твърдѣ малка» — «недостатъчна». Послѣ имаше друго мнѣние, което не е лошо, ако се приеме отъ Н. Съ-брание, че «тѣжъ сжщо общинскитѣ земи се повръщатъ без-условно». Защото ако имъ сж земени преди 15 години, може би да сж имали излишѣтъ, а сега може да нѣматъ из-лишѣтъ. Може да имъ трѣбватъ сега. За това е предложено да се каже: Земи общински, зети въ врѣме на преселението отъ черкезитѣ и татаритѣ, днесъ да се повръщатъ на надлѣж-нитѣ общини безусловно, освѣнъ ако има тамъ нѣкои пре-селенци, тогава да се постанови друго нѣщо. Но ако нѣма други причини, да имъ се върнатъ безусловно.

Поповъ : Тукъ се разумѣва, че общинскитѣ земи, които сж били въ турско врѣме тукъ. Тогавъ тѣзи селяни изгу-биха тѣзи мѣри и нѣмаше кѣдѣ да имъ се пасе добитѣка, а при това нѣмаха и земя. За това сега отъ тѣзи мѣри трѣба по-напредъ да се отетжни на селскитѣ училища, защото тѣ нѣматъ никакѣвъ приходъ, неможатъ да напредватъ и да си хванатъ учители. Предлагамъ, отъ тѣзи мери да се допустне отъ 100 до 200 уврати на селскитѣ училища, и послѣ селскитѣ училища да ги раздѣлятъ по между си

Шивачовъ : Твърдѣ чудно ми се види, какъ може една община да има на извѣстни общини право и да е отнѣмала отъ тѣхнитѣ мѣри, а сега ако имала нужда да се ѝ даде, ако нѣмала — да не ѝ се дава. Щомъ е зета общин-ската земя, трѣба безусловно да се върне. Съгласенъ съмъ, да се даде на селскитѣ училища отъ 150—200 дюлюма; но трѣба да се опредѣли количеството. Щомъ сж отнети, г-да, трѣба да се връщатъ безусловно.

Аневъ : Именно таквъзъ нѣщо щѣхъ да поменж, както и г-нъ Поповъ, защото прошетарната комисия знае, че въ врѣме на черкезитѣ и татаритѣ отнети сж 260 дюлюми земя. Тѣ проситъ да имъ се възрърне, за да я обработватъ за въ полза на училищата. И наистина такава просба всѣ-кога трѣба да се уважава.

Д-ръ Цачевъ : Въпроса, когато разисквахме, когато се обсъждаше ст. 5, да ли не ще се подигне сжщия въпросъ и за статията, която сега разискваме. Ако тѣзи общински земи сж днесъ населени отъ татари, какво ще стане? —

М-ръ Начовичъ: За подигнатия въпросъ, да се *отстъпнатъ отъ мѣритъ земи за училищата*, мисля, че е твърдѣ лесно да стане, но то трѣба да стане не само за тѣзи села, които сѣ били въ черкески и татарски рѣце, но това трѣба да се направи общо правило за всичкитѣ села, които се нуждаятъ отъ доходи за училищата.

Въ България има села съ огромни мѣри, пасбища, които не служатъ за нищо, и които, ако се разработѣха или ако се дадохъ на други села, щѣха да донасятъ голѣма полза и за общината и за страната. Споредъ турския законъ, за претено е да се забие даже единъ колъ въ общинската мѣра. Това не е добро и трѣба да се измѣни, но само когато въпроса се изучи всестранно, и когато станатъ очевидни ползитѣ отъ едно таково измѣнение. По тая причина, азъ напълно съмъ съгласенъ съ мисълта да се отстъпватъ земи отъ общинскитѣ пасбища, за въ полза не само на училищата, но и на черквитѣ и на другитѣ богоугодни и челоуѣколюбиви учреждения. Но това трѣба да се туря въ гражданския законъ и за всичкитѣ общини, а да не се туря въ единъ частенъ законъ, както е тоя, който се разисква сега; и да не се каже само за ония села, които иматъ черкески земи, защото не само тѣзи, но и други села се нуждаятъ. По причина на всичко това, на мнѣние съмъ и предлагамъ, да си остане чл. 6 както си е билъ по-напредъ,

Шивачовъ: Азъ бихъ се съгласилъ напълно само тогава, ако се опредѣли, и по добръ е Нар. Събрание да опредѣли, какво количество да се отстъпва. Защото човѣкъ обѣщава 200 дюл. но когато дойде да ги даде, то е трудничко. За това ако Нар. Събрание постави сега количеството, ще бжде по добръ. За това поддържамъ мнѣнието на г. Поппова.

М-ръ Начовичъ: Ако г. Шивачовъ иска да въведе таково нѣщо въ нашето законодателство, той нѣма освѣнъ да направи утрѣ едно предложение на Нар. Събрание и ако се приеме, то ще стане законъ; защото неговото предложение е независимо отъ черкескитѣ и татарскитѣ земи. Слѣдователно, тѣзи въпроси не трѣба да се размѣсватъ. Този е специаленъ законъ, който не влиза въ тѣлото на гражданскитѣ закони въ България.

Л. Дуковъ: Това щѣхъ да кажа, т. е. за да стане такъвъ законъ, може да стане прибавка на този законъ. На пр. трѣба нѣкъдѣ да се дадѣтъ 200 дюлюми, а тамъ нѣма толкова земя заета. Заради туй не може да се опредѣли. Ти като си стопанинъ, можешъ да дадешъ колкото искашъ, но да се туря и опредѣля въ този законъ таково нѣщо, не може. Може това да стане въ гражданския законъ.

Докл. Аневъ: Искяхъ да кажа, че тукъ думата «недостатъчна» е еластична и може да се разбира всѣкакъ. Напр. едно село заяви претенции, че земята която има, му е недостатъчна. Слѣдователно, трѣба да се върне земята, която му е принадлежала прѣди 15—20 години. Този споръ трѣба да рѣшаватъ окр. управители. Той ще рѣши тѣжъ, както е расположенъ спрямо това село. Можели той да каже, че е дѣйствително достатъчна или не? За това трѣбало би по точно да се опредѣли тукъ. Като вземемъ особено въ съображение, че на едно село е отнѣта земята преди 20 години, да се каже безусловно, да му се повърне. (Гласове: Съгласно).

Поповъ: Колкото за отстъпка на училищата, когато е отъ общински земи, може да стане. Но общинитѣ си раздѣлятъ, а мѣчно имъ е, да отстъпватъ за училищата; защото знаемъ, какъ глѣдами на училищата съ студѣ но сърдце. Заради туй азъ предлагамъ не 200 да се каже; но — отъ 50 до 200 дюлюми. Училището може да ги дава подъ наемъ, за да се поддържа, или каквото иска. Но моля ви, мѣчно ли е, да се остави на едно училище 200 дюлюми земя?

Медовъ: Азъ не разбирамъ г-на Поповъ, да ли иска отъ общинскитѣ земи да се дава? Ако ли пакъ отъ правителственнитѣ, това е другъ въпросъ, за което ще говоря по послѣ.

Председателъ: Г-нъ докладчикъ съгласенъ ли е съ предложението?

Докл. Аневъ: Азъ искахъ да стане само едно пояснение на този членъ, а съ мнѣнието на г-на Поппова азъ не можъ да се съглася.

Председателъ: Ще туря подъ гласоподавание първо члена, както го е приела комисията.

Докл. Аневъ: (Чете 6 членъ — виждъ по горѣ, само на края съ прибавката «е недостатъчна»). Азъ предлагамъ още прибавка, при всичко, че въ комисията инакъ рѣшихми; но мисля не ще бжде противна да се каже: «Общинскитѣ земи да се върнатъ на притѣжателитѣ безусловно, както стои въ по горния членъ, освѣнъ ако има преселенци».

Поповъ: Азъ понеже виждамъ, че сме малко тукъ, си оттеглямъ предложението, и утрѣ пакъ ще го предложа.

Шивачовъ: Този въпросъ трѣба да се обмисли по добръ, и утрѣ да се предложи.

Председателъ: Събранието е пълно, не може да се оттегля въпроса.

Докл. Аневъ: (Чете чл. 6) прибавка. «Общинскитѣ земи да се повърнатъ безусловно на притѣжателитѣ имъ, освѣнъ ако тамъ има преселенци».

Председателъ: Които не приема както предлага члена комисията, да си дигне ръката. (Меншество дига).

Докл. Аневъ: (Чете): Чл. 7. «Като норма за достаточност общинска земя на една община трѣба да се вземе 20—30 уврата земя въ всѣко хозайство». Тукъ е казано 20—30, тѣй като взе мнѣнието на нѣкои компетентни депутати, комисията положи това.

Шивачовъ: Азъ мисля, че вѣроятно г-нъ докладчикъ е испусналъ изъ видъ: щомъ приехми 6 членъ да се връща безусловно, чози членъ е излишенъ. И азъ вѣрвамъ, че ще се съгласи г-нъ докладчика.

Докл. Аневъ: Онова е съвсѣмъ друго, което иска да каже г-нъ Шивачовъ. Тукъ може да се мисли, че при едно извѣстно татарско село се намѣри друго българско, отъ което на врѣме е зета една частъ. Сега ако заяви нѣкакви претенции, трѣба да се вземжтъ въ внимание и да се опредѣли толко, колкото е въ чл. 7, сир. като се земе за норма 20—30 дюлюми; а ако нѣма толковъ, ще се вземе въ внимание просбата.

Поповъ: По напредъ се каза, че безусловно ще се повръщатъ.

Докл. Аневъ: Ако нѣма преселеници.

Щърбановъ: Щѣхъ да кажъ, както и г-нъ Шивачовъ.

Докл. Аневъ: Освѣнъ това не е тукъ само думата за такива села, на които отъ мѣрата е взето, когато черкезитѣ и татаритѣ сж се заселили. Съжалявамъ, че г-нъ Шивачовъ нѣма да чюе какво ще кажа. А освѣнъ това има такива села, които нѣматъ достатъчно мѣра и сж длѣжни на други мѣста да отиватъ, за да пасятъ добитѣцитѣ си. Има едно прошение отъ Свищовскій окръжъ отъ село Лѣжани. Това село нѣма мѣра, а другитѣ иматъ изобилно. Въ врѣме на турското владичество всѣкога сж зимали съвати, за да пасятъ говедата. Слѣдователно членъ 7-ий е обмисленъ добръ отъ законодателя, и трѣба да се приеме.

Шивачовъ: Да каже човѣкъ, че члена е ясенъ, не го разбирамъ. Азъ поддържамъ своето мнѣние. При настоящия законъ си нѣма мѣстото. Въ другъ да се тури може. По крайнѣй мѣрѣ комисията го е турнала на мѣсто, на което не мож да се съгласи. И доказателствата на г-на Аневъ не можах да мя убѣдѣтъ.

Председателъ: Ще дамъ на гласоподавание члена, както го е приела комисията.

Докл. Аневъ: Г-нъ Шивачовъ каза, че не може да се удовлетвори отъ моето обяснение, най добръ е да се справи съ протоколитѣ.

Председателъ: Моля г на докладчика, да прочете члена.

Докл. Аневъ: (Чете още веднѣжъ члена). Но ако Нар. Събрание иска, може числото 20 да се отхвърли и да се положи 30 като норма.

Председателъ: Които не приема члена, както го приема комисията, да си дигне ръката. (Само трима дигатъ). Значи, че е приетъ.

Докл. Аневъ: (Чете): Чл. 8 «Купенитѣ отъ правителството частни и общински земи и дадени на черкезитѣ и татаритѣ, както и предишнитѣ правителствени земи (соватитѣ) оставатъ държавна собственостъ и на разположение на Нар. Събрание». Тукъ има едно допълнение:

Забѣлѣжка: „За привождане въ извѣстностъ и опредѣление пространството и границитѣ на правителственитѣ земи като соватитѣ и други, по распоряжданията на Финансовото Министерство се опредѣли една комисия състояща отъ окр. управителъ, двама членове отъ общинскій съвѣтъ, двама отъ окр. съвѣтъ и двѣ частни вѣщи лица, които извършватъ това“.

Медовъ: При опредѣление комисията, която да изслѣдва границитѣ за соватитѣ се искатъ хора компетентни, които знаятъ това. Имаше 25 села, които имаха 75 пасбища отъ които правителството получаваше отъ 10000 до 12000 лири приходъ. Караше се добитѣкъ въ Цариградъ и въ Австрия и докараха отъ тѣхъ 10000—12000 лири. Азъ имахъ случай г-да да обхода тѣзи мѣста. Има села съ 250 къщи които иматъ 50—60000 дюлюми земя, значи на една къща се пада около 200—240 дюлюми, когато има села, които иматъ само по 50 дюлюми.

Ако има аргументи, азъ се съгласявамъ, а да стоятъ за напредъ тѣй турскитѣ земи, азъ не се съгласявамъ. Моето предложение е: Отъ Габрово, Севлиево, Дръново, Орѣховица, Свищовъ и Плѣвенъ да се взематъ по единъ или два члена, които да ги плати правителството, за да идатъ да опредѣлятъ границитѣ.

М-ръ Начовичъ: Тукъ закона изрично казва, че тѣзи земи принадлежатъ на правителството и че сж подъ разположението на Нар. Събрание. Тогава правителството, като хазиянъ, ще си намѣри срѣдствата, за да ги знае кои сж, за да узнае границитѣ имъ и да почне да стопанува. До сега не е имало точно опредѣленъ законъ по тоя въпросъ, и за това сж ставали бъркотии; слѣдъ приемането на тоя законъ всичко ще се нареди. Азъ моля оставете на страна тия подробности, правителството ще си има грижата да усвои имотитѣ, които принадлежатъ на държавата, и то ще намѣри начина, по който да направи това усвоение. То ще

повика компетентни хора, които знаят границите на тия имоти и ще извърши само това, което г-нъ Аневъ предлага да се тури въ закона.

Шивачовъ: Азъ до колкото разбрахъ, желанието на г-на Мецова се удовлетворява, както стои члена. Това, което каза, е за разяснение. Щомъ тѣзи правителствени пасбища останатъ правителствена собственостъ, правителството като хазиянъ ще глѣда да се старее да изнамѣри границите на тѣзи свои имуществва. Да ли ще земе хора отъ Плѣвенъ, Свищовъ, или Орѣховица, това е работа на правителството.

Ние сега правимъ законъ, да се слѣдва една година, и ако правителството не земе въ внимание да опредѣли точно границите на държавните совати, тогава всѣки представителъ има пълно право, да пита М-ра на Финансите, като има еди-гдѣ държавни имоти, защо министра не е наредилъ, да се опредѣлятъ границите, като се повикатъ хора, които знаятъ границите. Това се записва въ протоколите и министрътъ ще го има предъ видъ. Народното Събрание да туря въ закона, че дѣйствително трѣба една комисия отъ хора, които да сж отъ Плѣвенъ, Севлиево и Дръново, това е излишно. Желанието на г-на Мецова, както стои члена, се удовлетворява; но да се пише въ закона е неудобно.

Доклад. Аневъ: Азъ не намирамъ никаква смисълъ въ думите на г-на Шивачова; защо да предположимъ, че правителството ще се распореди и събере компетентни хора да опредѣлятъ границите, когато това може да се узакони веднажъ за винаги. Когато става законъ, правителството трѣба да изпълни буквата на закона. Защото да предполагами само, значи да не знаемъ нищо. Тѣй ще е по-добъръ, а и г-нъ Министръ се съгласи. Днесъ има нѣкои села, които иматъ нива въ совати, безъ да иматъ нужда отъ тѣхъ, а просто отъ лакомия отиватъ и ги разорчватъ. Правителството не може да земе нищо отъ такъвъ соватъ. Г-нъ Шивачовъ безъ смисълъ говори. Това сж били пасбища правителствени, отъ които правителството е брало голѣмъ доходъ т. е. земало е 40.000 до 50.000 лири. Защо правителството да не се погрижи за осигуряване на такива доходи? Г-нъ Шивачовъ трѣба да знае, че преди 15—20 години сுவатчиликътъ билъ найглавния алишъ-веришъ, че 20000 добичета и по-вече сж се испращали за Франция. Седемъ тѣхъ острови, Унгария и т. н. т. Разбира се, че за тия работи г-нъ Шивачовъ нѣма ни най-малко понятие. На основание на тия фактове, азъ би желалъ и мисля, че Народното Събрание нѣма да откаже, на мѣсто да чака отъ предположения да се рѣши сега, че правителството се задължава

да приведе въ извѣстность пространството и границите на всичките правителствени земли. (Гласове: съгласни).

Л. Дуковъ: Прибавката мисля е умѣтна, но да не остане на правителството, само да намѣри границите чрезъ управителите. Разбира се, че не е добъръ, ако се остави на управителите. Ако се нуждае нѣкое село отъ едно мѣсто, нека заяви въ Министерството или Нар. Събрание, а не да разорчватъ, да осакатяватъ соватите. Отъ друга страна дѣто каза г-нъ Мецовъ, да се зематъ вещи хора или соватчи, това не може да бжде. Да се видятъ на едно мѣсто границите, правителството ще види както се прави на други мѣста. Окр. управителъ ще бжде представителъ и заедно съ комисията ще опредѣли това мѣсто, а не да го остави на правителството.

Шивачовъ: На мѣсто да представями фактове за единъ въпросъ, а просто се нападами единъ други. Нека г-нъ Аневъ ме напада; но азъ понисходятелно ще говоря и нѣма да го нападамъ. Но самите негови думи доказватъ, че имамъ право. Азъ благодаря на г-на Мецова, което каза, но да не се мисли, че дѣйствително трѣба да се избержатъ хора отъ Севлиево, че само тѣ знаятъ еди кои совати. Нека оставимъ на Правителството, да избере отъ Габрово, Севлиево или отъ дѣто иска. Но че положително трѣба отъ Севлиево да се избержатъ, това неразбирамъ.

Мецовъ: Азъ имамъ да отговоря на г-на Дукова, който каза, че именно лицата да се назначаватъ отъ окр. управители. Азъ съмъ ималъ честь дълго врѣме да бждъ членъ на окр. съветъ, и даже и председателъ. Министерството назначава комисия да опредѣли границите, тя незнае, пита селяните и тѣ казватъ, че сж до тукъ. Азъ зная това, когато дохождаха преди 5 години, какъ е ставало съ тази работа.

Бошнаковъ: По този въпросъ ще кажа слѣдующето: Нашите днешни управители и членове, нѣкои отъ тѣхъ бѣха даскали или еснафи, и нѣматъ никакво извѣстие за тѣзи граници. Извѣстность или привеждане въ извѣстность границите, трѣба да стане съ инициативата на правителството заедно съ онѣзи лица, които ги знаятъ. Селяните въ най-хубавите совати си направиха най-добри ниви; н. пр. въ Свищовъ, Плѣвенъ и другагдѣ. Никакъвъ контролъ не е имало. До сега се е практикувало така: ходили отъ членовете на окр. съвети, зиматъ свѣдения отъ селските села и казватъ, че еди кое пасбище държи до тамъ и до тамъ. За това извѣстни пасбища, отъ които има правителството толкозъ голѣми доходи, трѣба да останатъ на правителството, то съмъ съгласенъ, да се прибави бѣлѣжката

на члена съ обозначението: правителството да има грижа, заедно съ компетентни лица за утвърждение границите на правителствения пасбища. (Съгласно).

Геровъ: Ще отговоря на г-на Шивачова; защото той обича на всички да се препоръчва и които знаят и които не знаят, и нека само да се пълнят протоколите съ празни думи. Когато се съгласява г-нъ М-ръ съ докладчика, да не губимъ време, защото стана 7 часа.

Манафъвъ: Азъ именно щѣхъ да напомня на г-на Мецовъ, че съмъ ималъ честъ да бѣдъ и азъ соватчия. По тази частъ зная. И ще му кажа, че тамъ не може да се изучатъ границите отъ селяните или сѣсѣдните села. Причините сж, че завладѣватъ много мѣста. Частни хора се споразумѣватъ съ соватчиите да имъ зематъ на чифтъ волове или биволи 30 гроша, и глѣдатъ да имъ се плаща на селото 2 до 3,000 гроша, зиматъ добитѣка и пасжтъ го, до дѣто се вземе за работа. А то иапротивъ тѣзи земи сж отдѣлени отъ правителствениятѣ. Не казвамъ да се тури монополъ да се знаятъ границите на тѣзи пасбища, по тѣзи търговия се практикува отъ нѣколко града. Земете Плевенъ, той не е зималъ като Дръново, Габрово, Свищовъ и Русчукъ. Тѣ сж се ограничили въ тѣзи търговии по причина, че не сж имали земледѣлие. Тѣ знаятъ много по-добрѣ тия мѣста, отъ колкото селяните, които живѣятъ тамъ. За това ние не искаме, а и г-нъ Мецовъ не иска туй, т. е. да ги правимъ монополъ; но той го каза това, за да даде улеснение на правителството, да знае въ такива случаи, какъ да постѣпва.

Предсѣдателъ: Желаетъ ли Нар. Събрание да се говори още? (Гласове: не желае). Моля г-на докладчика да прочете члена, който ще туря подъ гласоподавание.

Докладч. Аневъ: (Чете члена заедно съ прибавката. — Виждъ по горѣ. Гласове: Съгласно).

Предсѣдателъ: Турямъ подъ гласоподавание члена, както го е приела комисията. Които го неприяма, да си дигне ръката. (Меншество дига).

Докл. Аневъ (чете):

Чл. 9.

Тия земи правителството отдава подъ наемъ съ публиченъ търгъ. (Приема се).

Чл. 10.

Правителствениятѣ земи, дадени на частни лица като възнаграждение за отнети отъ тѣхъ въ полза на преселенците земи, оставатъ собственостъ на ония, които сж ги получили. (Приема се).

Чл. 11.

Въ случай че частни земи сж били отдадени на ополченци или бѣлгарски приселенци, на тѣхните притѣжатели се отстѣпва съответствующето количество държавна земя тамъ, дѣто има такава, или стойността на отнетата земя. (Приема се).

Чл. 12.

Ако общински мѣри, отъ общини съ незначително количество такива земи, сж били отстѣпани на ополченци или преселенци, такива общини да получатъ въ замѣнъ други правителствени земи. (Приема се).

Чл. 13.

Ако нѣма тамъ на близо правителствени земи и не е възможно да стане нѣкоя замѣна и съ мѣритѣ на близките села, тогава мѣритѣ на старото и новото село се обявяватъ за съединени, и отъ тѣхъ се ползватъ съвмѣстно жителите и на двѣтѣ села.

Тукъ има малко едно измѣнение. Комисията е замѣнила думата «мѣритѣ» съ «земитѣ», и въ допълнение е турнала слѣдующето: «Инакъ ако не се съгласятъ по между си, да си владѣятъ заедно, нека се споразумѣватъ съ рѣшение отъ окр. управителъ, 3 души отъ всѣка страна подъ предѣтелството на окр. управителъ, за което се съставя протоколъ и се праща въ Министерството на Финансите.» (Приема се).

Докл. Аневъ (чете):

Чл. 14.

Всички частни лица и общини, на които сж се отнели безъ възнаграждение земи, да се даджтъ на черкесите и татарите, сж длѣжни да направятъ заявление до окръжния управителъ не по късно отъ шесть мѣсеца слѣдъ издаването на настоящий законъ. (Приема се).

Чл. 15.

Подобни заявления трѣбва да направятъ и ония частни лица и общини, които сж получили възнаграждение за отнетите отъ тѣхъ земи, и които, слѣдъ изсѣляването на черкесите и татарите, сж си взели назадъ имотите, безъ да сж повърнали полученото отъ правителството възнаграждение. (Приема се).

Чл. 16.

Окрѣжния управителъ представя тия заявления на обществението на окръжния съвѣтъ, въ който присѣствуватъ съ рѣшающъ гласъ управителя, фин. секретаръ и казначей, и рѣшението на съвѣта се испрожава заедно съ протокола на засѣданието на утвърждение на Финансовия Министръ.

Тукъ има една малка прибавка. Послѣ «казначей» се каза: «и нѣколко частни лица». Но прибавката послѣ е отмѣнена, тѣй щото члена си остава, както го прочетохъ.

Чл. 37.

Слѣдъ истичанието на горѣказания срокъ всеѣкакви по нататѣшни заявления по тоя въпросъ ще оставатъ безъ внимание». (Приема се).

Тукъ слѣдва още единъ членъ да се прибави, тѣй че «сѣществующия до сега законъ за черкезскитѣ и татарскитѣ земи се отмѣнява». (Приема се).

Председатель: Бюджетарната коммисия има ли нѣщо приготвено за утрѣ? (Аневъ: Нѣма нищо).

Геровъ: Утрѣ може да приготви коммисията нѣщо; но като е празничъ, засѣданието да има въ четвъртъкъ. (Гласове: Да!)

Председатель: Засѣдание ще има въ четвъртъкъ. На дневенъ редъ ще бѣде: Последното четение на закона за черкезскитѣ и татарскитѣ земи, подирѣ четение на прошения. . . .

М-ръ Начовичъ: (прекъсва го). Има още законитѣ за пенсиитѣ, за горитѣ, за владалата, и проч. Азъ моля г-да представителитѣ, да взематъ да ги разгледватъ въ коммисиитѣ си, азъ съмъ на тѣхно расположение отъ сутра до вечеръ, и прѣзъ цѣлата нощъ, ако обичатъ. Нека тия законопроекти се прегледатъ и приготвятъ да се внесатъ въ Събранието.

Аневъ: Азъ глѣдамъ, че нѣкои отъ г-да представителитѣ много бързатъ съ бюджета, но трѣба да знаятъ, че бюджета тѣй лесно не се свършва, и да се тури на дневенъ редъ въ четвъртъкъ, е немислимо. Преди понедѣлникъ идущата недѣля не може да се глѣда.

Л. Дуковъ: На истина, че коммисията не е седѣла, но е работила, и нѣкои други закони е преглѣдала, но все таки, ако остане за понедѣлникъ, оставатъ ни подиръ само 3 засѣдания, и въ три дена не можемъ да преглѣдаме всичкия бюджетъ. Въ четвъртъкъ е 10-ий, и толкозъ души заявиха на председателя, че нѣма да се намѣрятъ тукъ отъ 10-ий по на сетнѣ. Ние не можемъ да чакаме да се захване отъ понедѣлникъ; но отъ четвъртъкъ, и да преглѣдаме нѣкои министерства. А утрѣ да се съберемъ и да стане последното четение на закона за черкезскитѣ и татарски земи. (Гласове: Не може.) Ако нѣма утрѣ засѣдание, не настоявамъ. Но на дневенъ редъ подиръ закона за черкезскитѣ и татарски земи и нѣкои прошения, да пристѣпимъ къмъ разгледанieto на бюджета. А другитѣ закони гдѣто има, не можемъ да ги глѣдаме сега, нито закона за пенсиитѣ, нито за горитѣ и пр.

М-ръ Начовичъ: Много пжти, когато ще се разисква бюджета, ще има врѣме праздно между разгледването на бюджетитѣ на двѣ министерства. Въ такива обстоятелства ще могатъ да се разгледатъ нѣкои отъ законопроектитѣ, вмѣсто да се затваря засѣданието по-рано, или да се губи врѣме съ други безполезни работи. Законопроектитѣ, които оставатъ, сѣ прѣминали всички прѣзъ Държавния Съвѣтъ, и азъ мисля че за тѣхъ не остава друго, освѣнъ добро преглѣданье въ секциитѣ и едно внимателно прочитанье въ Събранието. За това нека коммисията ги приготви, и ако не се намѣри врѣме да се прокаратъ, тогава да останатъ.

Геровъ: Гдѣто каза г-нъ Начовичъ, азъ се съгласявамъ; по коммисията, която е опредѣлена за разгледанье законопроектитѣ за горитѣ и за пенсиитѣ, има отъ нея нѣколко члена, които сѣ и въ бюджетарната коммисия. Ако присѣдствуватъ въ бюджетарната коммисия, не зная ще ли могатъ да присѣдствуватъ въ преглѣданье законитѣ за пенсиитѣ и горитѣ.

М-ръ Начовичъ: Най подирѣ онѣзи лица, които присѣдствуватъ въ бюджетарната коммисия, да си присѣдствуватъ и за напредъ, а другитѣ да се събератъ отдѣлно, и азъ ще бѣдъ на тѣхно расположение, за да имъ дамъ нужднитѣ разяснения; защото както казахъ, тия законопроекти сѣ минали прѣзъ Държав. Съвѣтъ.

Шивачовъ: Исахъ да кажа на г-на Дукова, че той бърза. Но нека дойде, за да види какъ се работи бюджетъ. Ние сме хора обикновенни, които не можемъ тѣй скоро да работимъ, както г-на Дукова.

Бобчевъ: Не трѣба да приемемъ тѣй слѣпо г-да едни законопроекти, а трѣба да се обмислятъ. Тѣзи законопроекти трѣба постепенно да се обмислятъ, че подирѣ да се приематъ.

Председатель: Този законопроектъ се разгледва въ коммисията доста врѣме.

М-ръ Начовичъ: Този законопроектъ за черкезскитѣ и татарски земи е представенъ отъ единъ мѣсець.

Шивачовъ: Този законопроектъ всеѣки го е прочелъ по нѣколко пжти. Ако е искалъ да разсѣжда по него, добръ, а ако не е искалъ, то е другъ въпросъ.

Бобчевъ: Трѣба да знаемъ, господине, че законъ правимъ, който ще трае много години.

Председатель: Въ четвъртъкъ ще имамъ засѣдание. За сега засѣданието се закрива.

(Конецъ въ 7 ч. 15 минути.)

Председатель: Варненско-Преславский Симеонъ.

Подпредседатели: { **Иванъ Симеоновъ.**
Ат. Минчовъ.

Секретари: { **Н. Шивачовъ.**
И. Ц. Щърбановъ.

Директоръ на Стенографическото Бюро: **А. Безеншекъ.**